СЛОВО Просвіти

Без мови немає нації!

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК 22—23 (1168), 16—22 червня 2022

Це справді — знакова подія!

В елітарній Дзеркальній залі Львівської опери відбулося поетично-музичне дійство “Ми” на вірші вашого покірного слуги.

Натхненницею проєкту виступила актриса Надія Агеєва-Швед. Найстарший учасник дійства — геніальний Анатолій Паламаренко, незважаючи на свій солідний вік, теж був у нашому мистецько-волонтерському строю. А ще з нами були маестро скрипаль Кирило Стеценко і актриси Олена Кривда та Ганна Семець.

У залі зібралися люди різного віку, в тому числі представники львівської інтелігенції. Зокрема, серед тих, хто прийшов до нас, я побачив актора Федора Стригуна, поета Богдана Стельмаха, громадську діячку Ірину Фаріон і ще багато цікавих людей.

Мова поезії – до певної міри елітарна, але не чужа для українців. І схоже, що в цей вечір вони пережили особливі емоції. Поетичне осмислення теми війни – дуже важка праця, кожне написане і сказане слово має бути пропущене через серце й душу.

Гадаю, у Львові нам усе вдалося, далі нас приймав Івано-Франківськ.

Вірю, що це лише початок тріумфального руху проєкту “Ми” по рідній Україні.

Сердечна подяка Михайлу Шведу за координацію і підтримку проєкту!

Анатолій МАТВІЙЧУК

Україна буде українською, бо іншою не може бути

Андрій ІЛЛЄНКО,
м. Київ

Чомусь щоразу, коли в Україні хтось говорить про “багатокультурність”, насправді йдеться лише про одну культуру – російсько-імперську. Ту саму, яка зараз посилає нам ракети. Та небажання її активних носіїв використовувати українську мову і знати українську культуру.

Ця маніпуляція з “багатокультурною Україною” потребує окремого пояснення. Бо якщо йдеться про збереження і захист культур національних меншин (про це насправді у 99% випадків таких розмов не йдеться), то з цим в Україні жодних проблем.

Україна – одна з найбільш ліберальних у цьому сенсі держав Європи. Ніхто й ніколи в Україні не перешкоджав вільному розвитку культур національних меншин, їхній повній рівноправності та можливості самореалізації у всіх сферах для представників цих національних меншин. Включно з політикою і великим бізнесом.

Українській культурі та історичному досвіду не притаманні шовінізм та бажання всіх примусово асимілювати – на відміну від багатьох інших.

Натомість, коли ми чуємо про “багатокультурність” – ми одразу розуміємо, що йдеться про намагання зберегти в Україні домінування чи принаймні суттєвий вплив російсько-імперської ідентичності. Яка апріорі заперечує українську ідентичність як таку, в діапазоні від тотального заперечення (нікакой Украіни нєт, украінскій язик нікаму не нужен) до поблажливої зверхності (украінская культура отсталая і малєнькая, на нєй сложно пастроіть серйозную гасударствєнность).

Проблема полягає в тому, що українська та російсько-імперська ідентичність не можуть співіснувати на одному просторі. Вони заперечують одна одну.

Намагання поєднати паралельне існування цих двох ідентичностей – це сутність усієї гуманітарної політики України з 1991 по 2014 рік. З коливаннями в проукраїнський бік в часи Ющенка і майже повним промосковським розворотом у часи Януковича.

Коли з одного боку День Незалежності, а з іншого – совєцький дєнь пабєди з георгієвськой лєнтой. З одного боку УПА і Бандера, а з іншого – пам’ятники Лєніну і комуністична топоніміка. Коли українська мова – єдина державна, але фактично в половині держави навіть урядові установи цей статус ігнорують.

Ця шизофренія ідентичності була прямою причиною і геополітичного топтання на місці, і відсутності позитивних змін, і роззброєння армії (“бо з ким ми будемо воювати, хто на нас нападе?”), і в тому числі тотальної корупції (бо як подолати корупцію в суспільстві, яке невідомо для чого існує і де ніхто не довіряє одне одному, бо нас не ясно що об’єднує?).

Ніби у 2014 році все вже мало стати ясно, а тим більше після початку широкої війни 2022 року. Але, як бачимо, намагання зробити Україну “багатокультурною” (тобто частково російською) та “новим центром тяжіння для всього прогресивного російськомовного” продовжуються.

Одним із каркасів, який реально тримає Україну сьогодні і дає вистояти у цій війні, було масове переведення у 1990-х освіти на українську мову та українізація управлінського апарату. Якби не ці два кроки, зроблені тоді, – у нас зараз була би повна катастрофа. Як у Білорусі. Впевнений, що тоді “багатокультурники” теж були категорично проти цього.

Тому висновок один: робити своє і не слухати нікого. Україна буде українською, бо іншою просто не може бути.

НЕСТОР МИЗАК

4–5

БІБЛІЯ ОГІЄНКА

7

ВІКТОР ГРИЦЕНКО

9

СОФІЯ МАЙДАНСЬКА

10–11

НАДІЯ ОНИЩЕНКО

12

“А хто мусить стати оберегом нашого суверенного інформаційного неба? Журналісти, просвітники честі й високого слова, які живуть ідеєю України”.

До Народу – Рідним Словом, а не риком обмозковленого малороза чи затятого москвофіла

Георгій ФІЛІПЧУК,
академік НАПН України

Фейсбук війни продовжується... На жаль.

2 червня. Сьома країна (Ірландія) визнала агресію мозковії актом геноциду. Так морально вчинили Польща, Естонія, Латвія, Литва, Чехія, Канада.

Світ засуджує геноцид – крайньої форми дискримінації, вбивства людини, народу. Після Другої світової перша сесія Генеральної Асамблеї ООН визнала геноцид злочином за міжнародним правом, а 1948 року прийнято Конвенцію про запобігання геноциду та покарання. Однак для совєтської тиранічної держави це не стало пересторогою. Адже кілька місяців потому той же *єрср* вчинив, не озирнувшись на ООН, нечуваний злочин (так діє його “наступниця” ерефія нині). 1949 року три тисячі українських 12-14-літніх дівчаток були втоплені (перед цим зґвалтовані) живцем у болоті за наказом мозкви поблизу одного з колимських концтаборів. Поет Дмитро Шупта 2014 року написав у пам’ять про цю трагічну загибель українських дітей на Колимі вражаючу поему-реквієм, відповідаючи на страшне запитання – за що їх втопили?

...Доба ганьбу поклала на скрижалі,
Яка і досі цілий світ трясе:
“Бандеровцев чтоб больше нє рожалі...”.
За це їх умертвили. От і все...
З Москви так наказали генерали.

Непокаране зло нарощується. Смерть диявольським маршем з колими та мозкви знову посунула чорною хмарою в Україну. Геноцид від Бучі до Маріуполя. ООН та інші вкотре виявилися безпорадними перед агресором, формально волаючи про допомогу Україні. Марна справа. Часу обмаль. Мусимо концентрувати свою увагу на країнах, які є не удаваними друзями. Щойно надруковано дослідження Forbes (список 20 країн), які найбільше допомогли Україні у війні проти РФ, починаючи з Польщі, США, країн Балтії, Великої Британії...

Водночас необхідно знати також усіх тих, хто безустанно намагається зберегти “*путінське обличчя*”. Головний угорський пропагандист *Баєр* (штибу соловйова-кісельова), соратник *Орбана*, добалакався, що прирівняв Україну до нацистського третього рейху, сумніваючись в існуванні нашої державности, української культури, яка без російської (згідно з його блекотінням) є “*жалюгідно дрібною*”. Суто кремлівсько-нацистський наратив неприкритого расизму. Збоченці й надалі воліють не бачити, як від рук справжніх нацистів гинуть українські діти, горять міста й села, знищуються пам’ятки нашої культурної, духовної історії. Зате, набравшись цинізму, обвинувачують нас у спалюванні на вогнищах “шедеврів” вєлікой культури. Саме в ці дні брехливого холуйства на Прикарпатті мати ховала двох своїх синів, що загинули в один день на війні проти расистської мозковії, яка ввірвалася, щоби знищити народ. А на іншому кладовищі маленька дівчинка, ридаючи, обнімає хрест на могилі рідного батька, зовсім юного. Вся Україна покрита подібними бідами й трагедіями, невимовним людським болем, які принесла в мирний дім здичавіла орда мозковитів.

Ерефія намагається роздмухати цинічно-шалену пропагандистську кампанію в Європі та Світі, “виправдовуючи” скоєні кремлівськими “асвабадітєлямі” злочини проти людяності. Поспішно відкриваються “консерви” з добре проплаченими тамтешніми агентами та замороженими резидентами. Таких мозкворотих прихвостнів путінонацистів вистачає в багатьох європейських центрах, включно з німецьким інститутом Шіллера. Вони часто перебувають під пильною увагою закордонних установ рашистського “*рuzzотрудничества*” в понад 80 країнах, що здійснюють імперську політику “*ruzzкого міра*”.

Однак замало плакатися та скаржитися. Треба враховувати гіркі уроки нашої неповносправності щодо вітчизняної інформаційної політики та дії “м’якої сили” на закордонні (всередині також), коли й досі в Європі, наприклад, відсутні українські телеканали та наші культурні центри. Бо для успіху у війні з богопротивним москалем недостатньо лише українського, на жаль, мозкворотого “Дом-каналу” чи фейгіно-невзорівських “бійців”.

Нині відповідальні державні інституції та владоможці для боротьби з “*ruzzкомірством*” зобов’язані мобілізувати весь (від Хрещатика до сільської громади) інформаційний національний ресурс (державний і громадський), щоби він ожив, ставши тією ж ефективною зброєю проти окупантів, колаборантів та всесвітніх путлєровських залицяльників. Потрібен суспільний діалог, вибивши із себе комерційний нарцисизм та “комчванство”, пам’ятаючи застерігаюче **Шевченкове Слово**, що не добре чинимо, коли **“Нема ні пекла, ані раю, / Немає й бога, тільки я! / А більш нікого!..”**

8 червня. “**На початку було Слово... Усе через Нього повстало”,** – сказано в Біблії. Слово народжує, надихає, возвеличує, захищає і.. вбиває. Не тільки воно зі своїми формами та смислами торкається всього живого, але й ще й той, хто є мовцем, проповідником, навчителем, використовуючи силу слова, щоби живити, напувати чи поранити. Особливо грізною ця зброя стає в часи тектонічних розломів суспільства, нації, держави, коли зникають пастельні тони, а фарби “говорять” лише двома мовами – добром і злом, правдою і брехнею, щирістю і лицемірством, відданістю і проплаченою кон’юнктурністю.

А для України з її мартирологом вічної боротьби за власну ідентичність надважливо є те, а чи мовлять до її Народу Рідним Словом, а не чужинським риком засланого “казачка”, обмосковленого малороса, затятого москвофіла. Бо нинішнє перенасичення такими глашатаями національних етерів засвідчує, що з цієї трагедії “ми” не хочемо належно навчатися. Нас свідомо, чи від забудькуватості й надалі намагаються затягнути в нішу московитського блекотіння, уподібнюючись до тих кремлівсько-бурятських орків, носіїв “вєлікой” культури та “магучєго язика”. Україна вартує гіднішого пошанівку. А тому не може бути присутнім у таких масштабах “язик” убивць, окупантів, гвалтівників і курокрадів. Війна до краю загострила чуттєве й раціональне сприйняття світу, чітко ділячи його на “чуже” й “своє”, “близьке” й “далеке”, “фальшиве” й “правдиве”.

Не по собі стає, коли національний інформаційний простір переповнюється мозковським “*цвеньканням*”, особливо тими, які ще напередодні навали окупантів улещували *мозковщину, януковщину, медвед-мураєвщину,* захлинаючись продажними словесами. Як бути та діяти? Буцімто домовилися не чіпати, бо не воюємо нині всередині, а йдемо на прю тільки з кремлівськими нацистами та орківськими зайдами. Гаразд. Але чому таким людцям дозволено знову видряпуватися першими на “броньовик” і скиглити до Народу. Невже немає достойних, чесних, одержимих і талановитих журналістів? Адже коли 9 травня 2022 року Рада найпрестижнішої у світі журналістики премії Пулітцера оголосила про рішення “***нагородити журналістів України особливою відзнакою за мужність, стійкість і прагнення до правдивого висвітлення...”,*** то це і є тим етичним реперним знаком “хто має бути хто і де” в інформаційному просторі України.

Бо якщо слово (як зброя) буде промовлятися негідниками, то невдовзі на поверхню винирне знову вічне запитання – “Камо грядеши?”. **Куди прямуєш, Україно?** Переконаний, що **до Перемоги**, та тільки не з такими, які слугували (ють) “*ruzькому міру*”. Адже треба повірити в закликаючого словом, бо лише навчений українськості здатний навчати, а вихований – виховувати. Бо так, як не можна “боготворити” поета, філософа, музиканта, художника за нікудишні книгу, думку, музику, картину, так для Нації згубним стає неправедне та нещире слово незаслужено “обласканого” журналіста, який ще недавно служив молоху, а тепер нібито “прамцує” до храму. Бо за Святим Письмом, людей сквернить те, що виходить із уст. А те, що виходить із уст, походить із серця. А коли для окремих речників усе мозковське, а не Україна, завжди лягало на їхню зрадливу душу, то й слово їхнє веде в нікуди. Хіба що до біди.

Тому ні з цими христопродавцями, ні з “*харошімі ruzькімі*” українцям не по дорозі. Українська трагедія уможливлює шанс розгледіти нутро “*найславніших”* демолібералів мозковії на кшталт *овсяннікових, каспарових, собчаків, навальних* та тьми-тьмущих інтелігентів від “глубінного народа”, однаково невиліковно хворих на дві педикульозно-імперські ідеї – *“крим-наш”, “украйна-наша”*.

Сьогодні очевидно, що головним захисником Суверенності, Свободи, Миру й Справедливості є Український народ, його **героїчні Збройні Сили.**

А хто мусить стати оберегом нашого суверенного інформаційного неба? Українські **журналісти, просвітники честі й високого слова**, які жили й живуть ідеєю України.

Хто має оберігати духовну традицію та віру? **Українська Церква!** Бо що вартуватиме те слово, яке спаскуджене гундяївським злом?!

Хто має моральне й громадянське право та духовну силу навчати, зрощувати Націю Героїв, Творців, Сіячів, Митців? Лише Навчителі, Просвітники й Будителі духу, натхненні Шевченковим Словом – **“Свою Україну любіть”!**

11 червня. Корінна причина війни рашистської ерефії міститься на поверхні. Іван Огієнко понад сто років тому писав: “*мозква завше ненавиділа всіх, хто не був москалем. Вона завше дивилась на українців як на завойований народ”.* Цей ординсько-імперський менталітет грабіжника й поневолювача означав, що шлях українців до волі, незалежности, власної державности буде важким. Українець і москаль по-різному сприймали світ, говорили з ним різними “мовами”. Те, що ми називали завоюванням, підкоренням, в орків тлумачилося “асвабаждєнієм”, грабунок і вбивство людей – по-їхньому “очіщєніє”; насильницьке захоплення чужих земель і народів – “возвращєніє, укрєплєніє”; окупація українських територій – “дєнацаціфікація”, “дємілітарізація”; гвалтування дітей – “єдінородство”; геноцид – “зачістка от пронацістскіх людей”... Усе це вилізло одразу ж із гнилого нутра путлєра, як тільки він розпочав своє чергове базікання на виставці, приуроченій 350-літньому виплодженню *петра-держиморди*. Чому його “великість” так “надихає” нинішніх бункеродворців? Очевидно, що попри все невігластво та незнання історії, є аспект, завдяки якому теперішній кремлівський збоченець безперестану готовий “*возвеличувати”* ненаситне черево *петра-собірателя*. Ця традиційна хіть криється в імперському народожерному вислові: *“Малую россію к рукам прібрать”*. Ось вічна ціль, місія цього ординсько-тоталітарного утворення під назвою *кацапстан*. Незалежно від того, в які шати одягалися його деспоти, якими ймennями їх прозивали – від *калит-іванів, “катерин”* і *до путінських шайтанів*, усі вони опиралися на єдиний знаменник – україноненависництво.

І сьогоднішній “маленький” мозковитський диктатор, порівнюючи себе з “ruzкім” “вєлікім” петром, може й не старатися виглядати “скромним”, бо він уже “перевершив” його своєю кривавістю, жорстокістю та садизмом людиновбивці. Здається, що за багато років до “епохи путінізму” європейський дослідник pozzії С. Пуфендорф у книзі “Вступ до історії європейських держав” дуже влучно охарактеризував цей путінський образ та “глубінний народ”: “*Нетерпимі до іншого, ruzкі, люті, злісні й кровожадні людці, що неймовірною чванливістю підносяться. Рабський народ по-рабському смиренний, що любить жорстокість влади та покірність”.*

Відтоді нічого не змінилося. І цього разу путін мав рацію, коли “патетично” промимрив, “оглядаючи” петра на згаданій виставці: “*Дивно! Майже нічого не змінилося. Якось приходиш до цього розуміння”.*

Однак не лише він усвідомлює цю “істину”, але й світ дедалі більше переконується, що рашистська недоімперія, не змінюючи хижої поведінки, продовжує століттями бути тромбом для просвітництва, прогресу, миру, демонструючи людству звіриний погляд у печерне минуле. Цю даність не хочуть сприймати лише ті європейські (і не тільки) політики, котрі намагаються зберегти “гуманний” та звіриний вищир путіна; хто вболіває за смертоносне гундяївське кадило, оберігаючи христопродавця від санкцій; хто пише “мирний пакт” під диктовку нацистського кремля, пропонуючи українцям капітулянтську здачу; хто, знаходячись під впливом орківської фарцівки, розпочав приторговувати українським зерном (до того ж зухвало викраденим мозквинами) в обмін на “милосердність” рашистів щодо розблокування українських портів; хто готовий “жертвувати” життям сотень тисяч українців, аби тільки вберегти власний комфорт.

І це також фронт боротьби проти рашизму. Він потребує іншої зброї. **Правди!** До “себе”, до свого народу, до “інших” треба говорити “мовою” історичної правди.

Бо колись подібними цяцянками нас присипляли та дурили звідусіль, а *ми* віддали та самознищили свій ядерний щит. Нас налаштовували на нейтральність, переконуючи, що то є найефективніший захист і безпека, а *ми* опинилися віч-на-віч з агресором, який ще вчора був нашим “гарантом”.

Отож чинімо так, “**щоб правду більш не кидали за грати...”,** – писав Василь Симоненко.

Не забуваймо!

Сергій БОРИЧЕВСЬКИЙ

І все ж, читаючи в стрічці десятки чи не сотні запитань в нікуди “як вони так могли”, напишу: могли. Це було цілком собі передбачувано. Це наша проблема – нездатність пам’ятати. Інколи вона видається нам чеснотою, ми думаємо, що це – здатність прощати. Тільки це – не прощення. Це ахіллесова п’ята нашого народу, понад 300-літній стокгольмський синдром, який щоразу змушує нас забувати усе зло, закривати очі у вірі, що так його не існує.

Ми забуваємо.

Ми злимось на тих, хто пам’ятає, і часто принижуємо їх у своїй злості.

1708 рік – московити вирізали абсолютно всіх жителів міста Батурин, включно з дітьми, 10-15 тисяч жертв за один день. Просто тому, що місто було столицею Мазепи.

Лютий 1918 року, війська під командуванням Муравйова взяли Київ і масово винищують його населення. Понад 5-10 тисяч загиблих. “Дума запросила перемирие, в ответ я приказал душить их газами”.

Січень 1919. Червона армія Щорса під Києвом. Директорія здає столицю без бою, урочисто впускає Щорса. Щорс — комендант Києва. Попри це, Щорс занурює місто в хаос та насилля. Доходить до того, що з посади коменданта Києва його вже у лютому знімають самі ж більшовики, щоб зупинити безчинства в місті. Потім самі ж більшовики застрілять Щорса. А ми поставимо йому пам’ятник в Києві, який щосили будемо захищати від декомунізації.

1920-ті – масові репресії проти українського села.

1932-1933 – Голодомор, про який ми почнемо по-справжньому згадувати лише з президентством Ющенка. При цьому, про нього та його винуватців більше воліють пам’ятати люди на заході країни, де голодомору не було, ніж нащадки тих, хто його пережив. Але рефлекси та ритуали щодо шанобливого ставлення до хліба лишаться надовго.

1937 – Розстріляне відродження. Коли Голодомор був винищенням українського села, колиски українського народу, 1937 — винищення української культури, після якого ми надовго втратили міську культуру, а самі міста русифікувалися. Саме тому ви тепер говорите російською і кажете “ето наш родной язик тоже, ми нє аддадім єго расії”. Хоча як ви можете не віддати те, що вам і так не належить? За деякими даними, переслідувань зазнали близько 30 тисяч осіб. Знищено цілі галузі та мистецькі течії. В тому числі, через безпосереднє знищення людей. А потім ви скажете “в украінской літєратурє нєт нічєго інтєрєсного, сплошноє нитьйо”.

Червень 1941, Львів. Росіяни, панічно втікаючи від армії гітлера, розстрілюють близько тисячі людей, що утримувались в тюрмі на Лонцького. Німці виносять тіла загиблих, містяни їх оплакують. Після цього ви скажете “прєдатєлі, как оні посмєлі воєвать протів рускіх в дівізії Галічіна?”.

Далі – ГУЛАГ та повішений Івасюк. Але натомість ви пишете на стіні київського будинку “цой жив!”.

1995 рік. Грозний. Вщент розбомблене місто. Росіянами вбито близько 35000 мирних жителів, із них близько 5000 – діти.

11 грудня 1999 року росіяни виставляють УСІМ мешканцям Грозного ультиматум покинути місто, інакше вони вважатимуться терористами та будуть знищені. Станом на 23 грудня 2001 року на території Чечні діє понад 800 фільтраційних таборів/пунктів.

2014 рік. Україна. Ми масово відвідуємо концерти російських артистів, репостимо дудя, селфимось на Червоній площі, працюємо в компанії артємія лєбєдєва, співаємо на корпоративах газпрому, вважаємо російських журналістів професійніше українських, в містах ми зневажаємо українську мову, ми поводимось так, наче росіяни нам брати, а вони називають нас потєшнимі хохлами, бо росіяни мають хорошу пам’ять.

2022 рік. Буча. Краматорськ...

Давайте не забудемо хоча б їх.

Примітка: усі “ми” та “ви” в цьому тексті, звісно ж, не стосуються тебе, дорогий читачу, ти не такий, ти хороший, а це все просто художній прийом.

Чому галичани агресують на російську?

Наталка СВОЙКІНА

Чому їм так швидко уривається терпець на вулиці, в крамницях чи транспорті? “Трошки толерантніше” – благально мовчать випадкові свідки спонтанних перепалок. Мовчать, та не втручаються. Хтось нетутешній може подумати, що російська просто не вписується в класичну польсько-австрійську картинку, з їхньою ґварою, кавою, сирниками і віденськими стільцями, що це традиція, не більше. Але час толерантно чекати на зміни минув безповоротно.

Визвольні змагання, в яких пролилися ріки крові, тюрми і заслання, у вирві яких загинули цілі покоління, сприяли тому, що ми ще не стерті з мапи світу. Звідки тут, “на Западній”, як звикла казати більшість співгромадян, така категоричність в питанні, що навіть легше за горобця (вилетить – не піймаєш)? Частково це пояснюють більшим державотворчим досвідом. У порівнянні з рештою України, він справді був іншим. А тому доводити мало не всім аксіому “є мова – є нація” потреби не було. Частково затятість позначають як етнічну рису, притаманну тільки галичанам, зокрема, бойкам. Їм вічно, крім кусня хліба, ще треба був кусень своєї держави. Однак саме тепер – всі відчули – час розставляти крапки над “і”, над “ї”, ліпити жирні крапки в кінці деяких історій з меншовартісним забарвленням. А ще шукати себе, особисто і в гурті. “Де я, хто я, якого роду-племені? Що я тут роблю, як розмовляю?”. Бо хто питає, той несе сподівання, що в його приватному житті, в його родині, будинку, вулиці чи місті відбуватиметься національна ідентифікація, а відтак – перетворення хохла на українця. Тому толерантність сьогодні – це не плюралізм, а, швидше, колабораціонізм, загравання з ворогом у вирішальній битві. І не звалюйте все на режим, мовляв, нас так виховали, в нас цього не було, винен совок. Тоді ви стаєте схожі на росіян, які все звалюють на пропаганду та верхівку влади.

У таких перепалках хочеться спитати: ЩО ЩЕ має трапитись, аби ви, люди, зрозуміли, що кожного разу, коли говорите мовою агресора, повторюєте Бучу і “Азовсталь”? Як не зрозумієте: мова – також байрактар і джавелін, бо для ворога це простий спосіб занапастити й принизити нас і нашу країну?

Що ви робите, коли вас дуже сильно болить? Кричите. Кожен українець кричить від болю, коли чує російську. Уявіть, що вам відірвало руку або куля поцілила в груди. Цей біль без домішок, в дозах, часом несумісних з життям. Так почуваються всі, хто тримав мовні фронти. Тому коли ви реалізуєте своє право балакати між собою так, як вам хочеться, пам’ятайте, що російською в Україні-2022 ви можете відірвати комусь руку чи поцілити в груди. І так, сьогодні не існує антидота толерантності, бо він дав би силу ворогу випустити ще одну ракету для захисту рускоговорящих.

Я – причина цієї війни

Олександр МУДРИЙ

Так-так, саме через мене вона стала можливою. Я постійно про це думаю. Зараз спробую пояснити.

Ще раз наголошую, що це мої особисті думки, з якими ви можете бути не згодні.

Я російськомовний українець. Я мешканець на 95% російськомовного міста. При тому, що 30 років свого життя з 33-х я прожив у незалежній країні Україні з єдиною державною мовою. Я до 8 класу навчався російською мовою, більшість предметів в ліцеї та університеті теж викладалися російською. Я дивився російські фільми, читав російську класику та слухав російську музику. При цьому я ніколи не вважав росіян “братським” народом – я ніколи не жив з ними в одній країні (принаймні, у віці, коли я міг щось тямити), ніколи не відвідував цю країну. Я до 2014 року всі народи світу вважав братськими, бо дружити, товаришувати і навчатися розумним речам треба зі усім світом та всіма країнами. Для мене росіяни ніколи не відрізнялись від американців, кенійців чи, скажімо, еквадорців. Всі навколо однакові, думав я. В моїй родині ми спілкувалися російською, з друзями, на роботі чи в компаніях – теж. При тому у мене не було ніколи проблем з українською – я навіть вигравав шкільні олімпіади, а проводити урочисті заходи мені навіть зручніше було саме українською (особливо офіційні заходи). Просто всі навколо російською — і я теж. Так зручніше. Так – легше.

Ще коли я отримав паспорт у 2004 році, замислився: а чого це у країні, де офіційною мовою по Конституції є лише українська, паспорт громадянина (найважливіший документ, на хвилинку) заповнений двома мовами? Ще більше я здивувався коли у 2016 році отримав новий паспорт-книжку (загубив старий документ), де так само моє ім’я, прізвище та по-батькові на другій сторінці вказані російською. Дивно, подумав я. Як ще можна говорити про “ущемление”, коли така фігня твориться.

У 2012 році в мене народилась донька і я читав їй книжки та казки. Різними мовами — українською, російською та, навіть, англійською. Та вдома, в побуті, з донькою розмовляв російською. Вона казала на мене “папа”, а не “тато”. Хоча маю зазначити, що коли вона почала читати сама, я купував книжки для неї виключно українською. Тут у мене якийсь ніби принцип прокинувся, проте, на жаль, не до кінця.

У 2014 році в Україні почалась війна. росія для мене особисто чітко стала ворогом. Але росія, перш за все, як щось загальне, як держава передусім. Війна тоді оминула Херсонщину і я став жити як раніше — робота, родина, можливість відпочивати і таке інше. Війна (дуже неприємна зараз аналогія виникає — адже Україна офіційно називала події 2014 - і до лютого 2022 антитерористичною операцією, а потім операцією об’єднаних сил, а не війною) йшла десь далеко від мене, і я, чесно визнаю, останні років 7 про неї не так часто і думав. Я читав новини, я так само як і багато моїх друзів просто реготав з російської пропаганди (не підозрюючи про жахливу її загрозу), не піддавав сумніву, що Донбас та Крим то українські землі — але війна йшла осторонь. В театрі, в якому я працював, йшли вистави російською (в тому числі, за моєї участі), я організовував концерти зірок в Херсоні (в тому числі російських зірок).

Восени 2020 я вирішив у своїх соціальних мережах перейти на українську. Не знаю, чому саме, але прийняв таке рішення. Але в побуті все одно продовжував спілкуватися російською. Дивився російських ліберальних блогерів, слухав російську музику, щоправда перестав дивитися російські фільми. Моя донька, приходячи зі школи, часто казала мені, а давай вдома говорити українською? Я погоджувався, та мене вистачало на півгодини максимум.

Так було до 24 лютого 2022 року.

З початком повномасштабної війни я перейшов на українську мову тотально. Я видалив всю російськомовну музику зі свого телефона, видалив всі підписки на російські ютуб-канали. В Херсоні до самого мого виїзду (це сталося 16 квітня) я розмовляв виключно українською. В усіх громадських місцях, крамницях, транспорті чи чергах.

Здебільшого, коли я починав розмовляти зі своїми знайомими, мої знайомі теж переходили на українську (хоча я нікого про це не просив).

Я виїхав 16 квітня. Ввечері 17 квітня опинився у Стрийському районі Львівської області. Була можливість там зупинитися, але так як мав ще один варіант, то вирішив спробувати і його. Та 17 квітня ввечері, коли я був за тисячу кілометрів від рідного дому з одним рюкзаком в будинку абсолютно невідомих мені людей, я запам’ятав питання, яке мені поставила господиня того дому (дівчина мого віку, можливо, навіть молодша за мене) після того, як нас нагодували та показали кімнату, де можна лишитись на ніч: “Що ви думаєте з приводу мови?” А її свекор, поцікавившись становищем у Херсоні, сказав: “Вони (росіяни) сюди ніколи не прийдуть. Вони нас бояться більше за все. Бо вони знають, що тут по ним будуть стріляти з кожного вікна”.

Наступного дня, 18 квітня ми відправились в невелике містечко поблизу Івано-Франківська (за 15 км від нього). Тут я знаходжусь і досі. Вже майже півтора місяця. Я зловив себе нещодавно на думці, що ніколи в свідомому житті я не лишав рідний Херсон так надовго. Це прекрасне містечко, де чудові і гостинні люди, де не має на вулицях п’яниць і сварок, а хати у людей кращі ніж в елітних херсонських Мельницях. І всі один з одним чудово спілкуються, вітаються і цікавляться життям одне одного. Тут не має мовного питання взагалі. Знаєте чому? Бо всі говорять українською.

Одного разу в черзі до військкомату, я підслухав розмову двох місцевих чоловіків: “У мене є робота і родина, мені 50 років, чого я маю кудись йти? Хай донецькі та херсонські йдуть воюють. Це ж вони руський мир кликали”. Я стояв в п’яти метрах від нього і розумів, що він абсолютно правий. Так, це я кликав руський мир. А коли війна почалась у 2014 році, я навіть до військкомату не пішов. І я для себе поставив нарешті всі крапки над “і” — це я причина війни. Бо я читав російські книжки, дивився російські фільми, слухав російську музику та розмовляв російською мовою, ходив по вулиці Суворова повз пам’ятник Потьмкіну. Я можу скільки завгодно кричати зараз, що Херсон — це Україна, та коли я там жив, я для цього нічого не зробив. І не має нічого дивного в тому, що бомблять російськомовні регіони та міста — я дав привід комусь там “за порєбріком” вважати нас своїми землями та одним народом.

Ми багато зараз говоримо про колективну відповідальність росіян в тому, що вони мовчать або підтримують війну. А я зараз хочу визнати свою особисту відповідальність за те, що дав можливість розпочати цю війну.

Сьогодні я видалив російську розкладку з клавіатури телефону. І якщо буду чути від когось фрази “какая разница” або “я знаю українську, но буду говорить на том язікє, на каком хачу” — то я буду тільки підтримувати таких хлопців, як чувак з Франківська, який набив морду вуличному музиканту за пісні російською, або волонтер зі Львова, який відмовився допомагати біженкам із Харкова, що принципово не бажали говорити українською. Бо за “язіком” йде війна. Слідом за ним йде той самий русский мир.

І я для себе особисто знаю точно і ніщо в мене не викликає зараз більшої впевненості – той “язік” має піти за русским кораблем. Всюди. Скрізь по всій Україні. І тоді я, і всі ми, колишні російськомовні українці – станемо причиною, чому ми виграємо цю війну. Бо коли викинемо з нашої лексики слово “російськомовний” – то зникне остання зачіпка в нісенітній маячні про “братськість” народів. Лишаться лише українці, яких вони бояться більш за все та які готові стріляти по окупантах з кожного вікна.

Слава Україні!

“Україна – це історичний гробокопатель московсько-більшовицького імперіалізму”.

Бенкет Валтазара

Нестор МИЗАК,
м. Чернівці

24 лютого 2022 року між 4-ою і 5-ою годинами ранку мені зателефонувала дочка та повідомила, що на нас напала Росія. – Напали рускі?

Я схопився з ліжка і почав ходити по кімнаті. Досі не міг збагнути, як таке могло статися. Мимоволі у свідомості промайнула історія України, тридцять років нашої незалежності. У пам’яті незримо згадалися Ланцюг єднання, святкування 500-річного ювілею Запорізької Січі, відбудова в наших селах і містах братських та символічних могил героям УПА, перепоховання жертв сталінських репресій, написання і презентація десятків книг з історії визвольної боротьби ОУН, УПА. Згадалися передбачення поважних людей, мовляв, Україна буде, але не довго. Десь у глибині душі зачаїлася відчайдушна думка: якщо Небо так хоче, то хай так станеться. Краще смерть, ніж життя в неволі. Невже і цього разу Україна не відбудеться?

Але український народ одностайно став на захист своєї державності. На червоно-чорному прапорі України знову зачервоніла кров її найкращих синів і дочок. Наче з попелу скресли приспані століттями закодовані в українцеві прагнення до свободи, бажання жити вільними і незалежними на рідній землі. Визвольна боротьба українського народу, яка перманентно велася ціле ХХ ст., переходить у фазу ХХІ ст., якщо поруч існуватиме Росія. Звичайно, сучасний хід історії має значні відмінності від доби Визвольних Змагань минулого століття, хоч є і багато спільного.

Немов у хроніці, бачимо лідерів Центральної Ради, загіпнотизованих соціал-демократичними гаслами т. зв. “спільного фронту працюючих мас”, “соціальної революції”, врешті ідеї федерації з “братнім народом”, які пішли за російськими політиками, створили дзеркальні партії й погубили державність. Маючи можливість створити національну армію, провідники молодої української держави не скористалися історичним моментом, відпустили додому солдатів, які згодом, розпропаговані більшовицькими гаслами, повернули зброю проти власного народу. Так наче б нині, самостійно організовані тоді полки імені Полуботка і Богдана Хмельницького, що зголосилися захищати досягнення національної революції, волею Центральної Ради відіслали на фронт. На галицьких полях Тернопільщини тоді впав найкращий цвіт нації, незламні бойовики, які могли стати зародком новітньої армії. Хіба не в схожій ситуації опинилися до війни українські добровольчі батальйони, яких влада прагнула позбутися, а вони вже зіграли визначальну роль на сучасному етапі війни?

На жаль, заворожені русофільством, партійними проросійськими лозунгами, частина українців будувала Україну з подвійними стандартами під гаслом “какая разніца”. Як наслідок – у Бучі сотні розстріляних на вулиці “Кірова”. Чи не в Новгород-Сіверському зі стін водонапірної башти вмуровані у стіни портрети Леніна і Сталіна “благословляли” московітів на розстріли і руйнацію? Чи не в Києві мешканці й пасажири користувалися станціями метрополітену “Площа Льва Толстого”, “Мінська”, зберігали понад двісті російських символів на площах і вулицях столиці? Чи не в Тернополі та Ужгороді на людей позирали пам’ятники Пушкіну, в Харкові – Жукова? І таких прикладів безліч. Московські відео, російські шансонетки в автобусах і концертні програми, “95-й квартал”, заборона української бібліотеки в Москві, української мови і товариств в Росії, знеславлювали український патріотизм і любов до Батьківщини, роз’їдали український організм. Слава Богу, сьогодні президент України вже звертається до народу “українці і українки”, замість недавнього – “співвітчизники”, “завжди буде Україна!” – замість “країна”, “переможемо” тощо.

Чи не після трагедії під Крутами 1918 р., що стала гордістю українського народу, більшовики під командуванням Муравйова, захопивши Київ, розстріляли понад три тисячі мешканців і в цьому їм помогла п’ята колона за підготовленими раніше списками. Ця колона діє і сьогодні, адже її десятиліттями готували із дегрaдованих прошарків українського населення. Частина з них принишкла, вичікуючи подій на майбутнє.

У буремні часи згадуємо самостійно створені частини Вільного Козацтва у 1918 р., які уславилися в обороні прав і вольностей українського народу. Сьогодні вояки української територіальної оборони, волонтерських структур є прямими нащадками “Вільного Козацтва”, вони героїчно утримували Київ і Чернігів, обороняють Харків, Запоріжжя, Дніпро, Одесу і прийде час пліч-о-пліч з українською армією завдадуть московітам остаточного удару.

З історії України пам’ятаємо московські грабунки краю під час розвалу фронтів Першої світової війни, коли російська солдатня покотилася додому через волинські й подільські терени та знищила все на своєму шляху – посіви, худобу, птицю, випустила воду із ставків, зруйнувала оселі, згвалтували жінок. В околицях, де пройшло військо, зостались чорні обгорілі стовпи. У наступних 1918–1919 рр. більшовицька армія отримала від Леніна прямі вказівки щодо грабунків в Україні, мовляв, у Росії зараз багато безробітного люду, його треба обмундирувати, озброїти й послати “на Україну”. Хай розгромлять селянську контрреволюцію, провчать українських куркулів, самі прохарчуються та відправлять по два пакунки з харчами додому. Споглядаючи крізь роки, бачимо, що й сьогодні московські грабіжники не змінилися. Вони прагнуть ще раз повторити лозунг: “Мир хатам – війна палацам”. Тому й запустили в Україну солдатів з найбідніших верств населення, які з насолодою мародерять в Україні, тягнучи додому усе, що попадає під руку з одягу, кухонного начиння, електронної апаратури, посівного матеріалу і навіть собачих будок. Звісно голота. За радянських часів на Різдво співали у нас таку коляду: “Звільни, Христе – Боже, з тяжкого ярма // Прожени голоту звідкіля прийшла // Прожени усю голоту // Щоб не було повороту до кінця віка”.

У роки української революції 1918–1920 рр. новостворена українська армія без достатньої зброї та обмундирування воювала на чотири фронти, стоячи спиною один до одного у битві з ворогом, часто не чуючи один одного. Якщо на мирних переговорах в Парижі 1919 р. західноєвропейські лідери не бажали говорити з українськими політиками, а прем’єр Великої Британії Л. Джордж просив показати йому на мапі Україну, то сьогодні ситуація змінилася на користь України. Британський прем’єр Б. Джонсон навіть приїхав до Києва, щоб ближче познайомитися зі столицею. Минуло сто років, аж поки світ зрозумів Україну та оцінив її значення у світовому геополітичному просторі. Як наслідок – сорок голів міністерств оборони країн світу заявили про військову підтримку Україні. Ба й справді, якби у центрі Європи з тих часів відбулася Українська держава, то можливо й не виникнула б Друга світова війна, сьогодні не напала б на Україну Росія, адже у центрі Європи жив би мирний і могутній народ орачів.

За період тридцятилітнього існування української державності в Україні сталися тектонічні здвиги, які не врахував Кремль, вважаючи, що йому принесуть ключі від Києва та інших міст. Але жодне місто чи містечко України сьогодні не піддалося московітам, хоч зазнали болючих втрат на вівтарі до свободи. Основною ж причиною невдачі української революції у 1918–1920 рр. були космополітичні міста з чужонаціональними пролетарськими масами (російськими, польськими, німецькими, єврейськими), які суперечили українській владі. Водночас відчувався трагічний брак єдності політичних партій з їхньою руйнівною силою і розбратом. За втрату державності український народ заплатив безмірною трагедією голодомору з сімома мільйонами жертв, носіями традицій і віри предків.

Гортаючи сторінки “Кобзаря” національного пророка Тараса Шевченка, мимоволі задумуємося над його висловом: “Погибнеш, згинеш Україно// ... // сама розіпнешся во злобі// Сини твої тебе уб’ють”. Невже це правда, адже є у нього й урочисто-пророче: “Оживуть степи, озера,// І не верстовії// А вольнії широкії// Скрізь шляхи святії// простеляться// ... // І пустиню опанують // Веселії села”. Московіти завжди ненавиділи Тараса Шевченка. У Бородянці сучасні вандали розстріляли на очах дитини пам’ятник Тарасові Шевченку, як колись 1914 р. чорносотенці волочили Києвом погруддя поета, відверто висловлюючи зневагу до святощів українського народу. Чи так часто й ми, українці, читаючи “Кобзаря”, кладемо руку на серце, чи переймаємося його творчістю? Мовляв, не будемо з нього робити ікону. Раз на рік приходимо до пам’ятника Т. Шевченку, покладаємо квіти і до наступного ювілею, Тарасе. Результати такої байдужості не забарилися. Безідейний вакуум почали заповнювати блюзнірські пасквілі на кшталт О. Бузини “Вурдалак Шевченко”, тележурналіста О. Криштопи “Ловелас Шевченко” тощо. Мало знають творчість Кобзаря студенти філологічних факультетів українських вузів та школярі шкіл, і нам потрібне новітнє осмислення “Кобзаря”.

Чи по-справжньому молодь у школах та вузах вивчає Історію України? Чи історики докопуються до глибин української національної історії та передають її підростаючому поколінню? Чи маємо професійні підручники з “Історії України”? Ба ні, а ті, що є, потрібно доопрацьовувати. Зовсім недавно ми почали вітатися лозунгами: “Слава Україні!”, відповіддю “Героям слава!”. У 1990-х ми його зовсім встидалися як чогось анахронічного і заяложеного. Працюючи викладачем “Історії України” в одному із закладів, автор сказав студентам: “Діти, від сьогодні перед початком занять будемо завжди вітатися “Слава Україні!”. Тож коли з аудиторії прогриміло студентське “Героям слава!”, то зденаціоналізовані викладачі закладу ледве не повистрибували з вікон. Так було довго, поки викладацький колектив не звик до такого вітання.

Згадаймо Яна Табачника, який любив збирати бомонд на кшталт “Білої гвардії” М. Булгакова під егідою “Чєсть імєю”. Поміж інших туди була запрошена й виступила Ніна Матвієнко, яка наприкінці зголосила “Слава Україні!”. Натомість у залі запанувала зловісна тиша, ніхто не сприйняв лозунгу української визвольної боротьби, а були це художники, літератори, артисти, музиканти, які привласнювали для Росії українську культуру.

Отже, всі тридцять років нашої незалежності ішла велика битва за душу й серце українця, і Росія сподівалася, що, заволодівши ними, запанує над геополітичним простором нашої держави. “Ніхто у світі не знає, якою мірою отруїла Московщина українську душу своїм рабством”, написав у відомій книзі “Московство” талановитий автор Павло Штепа. У ХХ ст. більшовицькі “експерименти” над українським народом спричинилися до велетенських демографічних втрат, збуджували у людини інстинкт до самозбереження і штовхали її на дивну еволюцію. Лише в добу Визвольних Змагань, під час Другої світової війни в Україні, найбільше у її західній частині, викристалізувалися новітні державницькі почуття, актуальні й нині. З цієї причини нашим військовим та управлінським кадрам, ба й усім нам, варто було б познайомитися з воєнною доктриною Дмитра Колодзінського – шефа штабу збройних сил Карпатської України, розстріляного угорцями 14 березня 1939 р. Ось кілька його крилатих висловів: “Ми можемо впасти, але ніколи не капітулюємо”; “Спільність пролитої крові за спільні політичні ідеали – це перша ознака нації”; “Майбутній бойовий гімн українських націоналістів зродиться серед розпалу боротьби, а не дорогою музичного конкурсу”; “Культ героїв та плекання нашої бойової традиції є фундаментальною справою, що на ній розвивається воєнна доктрина”.

Лише тепер можемо подякувати президенту Зеленському за зрозуміння однієї із заповідей доктрини про український гімн, який хотіли змінити диванні патріоти, але він заявив, що не підпише рішення Верховної Ради навіть, якщо вона прийме його. Чи всі до війни дуже схвалювали патріотичні виступи у Києві воїнів полку “Азов”, добровольчої армії “Правого сектору”, які нині є мотивувальними героями визвольної боротьби, бо виховані на визвольних ідеях і традиціях ОУН, УПА.

З цієї нагоди згадаймо ім’я Степана Бандери, яке стало символом українських національних визвольних сил усіх патріотів, і якого дуже бояться московські опричники. Риси великого Провідника, прикмети його залізного характеру стали невід’ємними чеснотами українських патріотичних кадрів та їхнім великим морально-політичним капіталом на тлі сучасної війни. Недарма з латинської Бандера означає “стяг”, на якому жевріють слова Декалогу: “Здобудеш Українську Державу, або згинеш у боротьбі за неї”.

Свого часу відомий український поет Тодось Осьмачка написав: “Україну підняли із своїх сердець, перед очі Бога і сусідів тільки бандерівці під час останньої війни, щоб вона ожила, щоб заграла бажанням жити знов...Бо недурно мені говорили селяни на Україні, коли ще німці перший раз арештували Бандеру: “Мабуть, пропала Україна, коли арештували Бандеру”.

Сьогодні світ збагнув велику бандерівську істину, яка випливала з досвіду попередніх визвольних змагань, що без національно-державного визволення України суверенність інших народів пострадянського простору не буде достатньою. З цього приводу Бандера у статті “До проблем політичної консолідації” написав: “Україна – це історичний гробокопатель московсько-більшовицького імперіалізму, гніту і насильства”. До сказаного варто додати вислів Дмитра Донцова, актуальний і нині: “Жодна тиранія не чулася такою непевною, як в наш час московська. На таких небезпечних для неї закрутах, як тепер, зморою вставала перед нею Україна”.

Надзвичайно цінною у довоєнних умовах будівництва української державності залишалася точка зору Степана Бандери про державницькі кадри в Україні, адже радянська політична система доклала максимум зусиль у вихованні політичної номенклатури на кшталт мураєвих, шуфричів, медведчуків, бойків, кивів, які хоч деградували, чемно виконувала волю Кремля. На зламі історії, говорив провідник, перед Україною повстане питання де взяти кадри. Їх можна поповнити з різних верств населення ідейно - вартісних і патріотичних, які володіють природними здібностями, енергією та бажанням працювати для добра України. Однак ці люди досі залишаються в тіні. Більшовицька школа сформувала такі “унікальні кадри”, які, зорієнтувавшись у політичній ситуації, захопили владу у свої руки та уміло передають своїм нащадкам. Тобто компартія приготувала Україні “великого троянського коня, щоб його увести в середину

національного організму” і цей механізм активно спрацьовував донедавна.

Особливу увагу звертав Бандера на становище церкви в українській державі. Про божевільні “експерименти” Москви над душею українця він писав, що “Більшовицька інженерія в духовній ділянці натрапила в українського народу на такі первні (першооснови – ***Н. М.***) душі, сила яких сягає дальше, ніж смерть”. Бандера закликав народ вірити в Бога, Спасителя, черпати з вічно живого джерела стільки сили, скільки їхня душа спроможна сприйняти. “Нам треба не відмежовувати оборону християнської віри і церкви від національно-визвольних змагань, тільки зосередити головну увагу і головні зусилля довкола тих твердинь, проти яких ворог спрямовує найсильніший наступ”. Напевно, що після переможного закінчення війни, або й навіть зараз, частина громадян України таки зрозуміє підступну роль московського патріархату в Україні і остаточно перейдуть до лав української національної церкви. Самозрозуміло що ворог людства російська Москва доклала максимум зусиль, щоб фізично знищити Бандеру, і убила його 15 жовтня 1959 р.

Смерть Степана Бандери, як Симона Петлюри в Парижі, Євгена Коновальця в Роттердамі, Романа Шухевича в Білогорщі, була дошкульною втратою, водночас і животворною, мобілізуючою і організуючою силою. Вона стала черговим кривавим етапом на шляху до визволення України, на якому поклали свої голови Найкращі Борці. Принагідно згадаємо, бо мало хто знає, що з великої родини Степана Бандери за волю України загинуло дев’ять осіб. Його батька, священника Андрія розстріляв НКВС у 1941 р. Брат Богдан згинув у похідній групі ОУН 1941 р. на сході України, брати Василь і Олександр закатовані у німецькому концтаборі Аушвіц, сестри Марта, Володимира, Оксана каралися у радянських тюрмах і концтаборах, син Андрій загинув від голодовки за звільнення політв’язнів. По лінії дружини Бандери Ярослави Опарівської: її батько священник-капелан загинув у лавах Української Галицької Армії, матір Юлію закатували поляки, брата Лева розстріляло німецьке гестапо у Львові. Отже, своїм революційним життям, діяльністю і трагічною смертю Степан Бандера увійшов до пантеону Героїв України. Йому по праву належить місце серед блаженних української нації. Бандерівці були революційним авангардом ХХ ст., а їхні сини і внуки авангардом ХХІ ст. Це ж вони зі зброєю в руках захищають східні землі України від сучасної московської орди. Бандерівці сьогодні у світі асоціюються з Україною, для нас, українців, це найбільша гордість.

Сьогодні на українсько-московському фронті втілюється ще одна програмна засада ОУН маловідома сучасному загалові під “лозунгом “Лицем до сходу” згідно якого планувалося поширити підпільну діяльність ОУН на східноукраїнські терени. Зрозуміло, що визвольна боротьба під прапорами ОУН, УПА була загальноукраїнським явищем. У лавах УПА воювало багато східняків. Для прикладу згадаємо Пономаренка Степана Яковича (“Осередець”) з Конотопа на Сумщині з двома синами Іваном та Володимиром. Усі троє вони загинули. Характерною особливістю цього провідника було уміння говорити з людьми. Бувало потрапить йому під руки яка-небудь радянська газета, візьме прочитає і обов’язково прокоментує. Особливо чітко висловився С. Пономаренко про революційну місію ОУН: “Ви тут в Галичині, куєте святу справу. Але ваша ідея стане дійсністю лише тоді, коли ви оволодієте умами Східної України. Ви, як суха солома, спалахнувши полум’ям згорите, щоб у майбутньому збудити від сну Україну”. Воював тут також командир Олександр Соколянський (“Шура”) з Дніпра, що мав ораторський хист та часто виступав на вічах. Так у селі Гермаківка біля символічної могили воїнам УПА підняв над головою маленького хлопчину і сказав, що боротьба з більшовицькою Москвою буде затяжною і її вистачить навіть на вік цієї дитини. Виявляється, правду сказав (“Шура”). Він загинув у бою з дружиною Ларисою.

Усі вояки УПА усвідомлювали, що боротьба в умовинах Другої світової війни і після неї, буде менш перспективною як у перший чверті ХХ ст. Тому вмирали за Національну Ідею, щоб передати її дітям і внукам, бо сили були нерівні. Не вистачало зброї, лікарської допомоги, дипломатичної підтримки у світі, засобів пропаганди і агітації, харчів на відміну від сьогоднішніх реалій. Тоталітарний СРСР замовчував, що після капітуляції Німеччини у Західній Україні продовжувалися криваві роки. Якщо Європа зажила мирним життям, то Росія оголосила війну західним українським землям. Безкінечні облави, розстріли (Львів, Тернопіль, Станіславів, Луцьк, Дрогобич, Чортків, Умань), арешти, депортації, голод, русифікація мали знищити стремління українського народу до волі, змусити наче б і сьогодні в умовах геноциду Маріуполя, Чернігова, Харкова, Ізюма, Донецька, Луганська та інших міст покірно прийняти чужинську московську мораль. Одержимі одвічною Ідеєю соборності, члени УПА, Збройного підпілля ОУН повстали проти тоталітарного до зубів озброєного московського молоха. Вони ж бо пристрасно вірили у віщий заповіт Великого Кобзаря: “Борітеся – поборете, Вам Бог помагає”. На жаль, до недавнього часу короткі життя борців, які, мов спалахи зірниць, осяяли Україну і весь світ, ще не сповна оволоділи серцями східних українців. Як наслідок кремлівський “василиск” упивається кров’ю українського народу.

Але в найближчому часі маємо розраду. Українці, про яких відомо у світі, як народ працелюбний, терпеливий, відважний, вільнолюбний, і щирий, поміркований і праведний, толерантний до інших народів, завоювали собі любов і повагу в усього світу, а відтак перспективу на Перемогу. Московіти, якими оволоділа люта ненависть до чужих націй, зарозумілість, заздрість, обман, помста, п’янство і богозневага, як символами рашизму, не мають перспективи на майбутнє і їх в ім’я Христа-Спасителя, треба рятувати.

Лідери цього народу ще будуть іти своїми кривавими шляхами та обманювати нові маси людей, аж поки не підведе їх до безодні новітня історія, яка вже попереджує біблійним вавилонським: “мене, мене, текел, упарсін” – “пораховане, пораховане, поважене та поділене”. Це пророцтво відбулося тієї ж самої ночі, як появився на стіні пишучий перст (539 р. до н. е.) Мідяни і перси напали на Вавилонію тієї ж ночі, Валтазара убили, а царство його розділили.

“Це той перший, що розпинав нашу Україну” – пам’ятник московському царю перемістять до музею. Що натомість?

Однією з вагомих проблем процесу деімперіалізації, тобто всеохопного позбавлення українцями шкідливого російського імперського спадку, є полтавський комплекс російських імперських міток-“пам’яток”, пов’язаних із кривавим попередником путіна, катом України – московським царем пєтром І (за Тарасом Шевченком: “Це той перший, що розпинав нашу Україну”) та перемогою Московського царства в Полтавській битві. Полтавці помітили, що пам’ятник Петру І перед входом до музею Полтавської битви, що на вул. Шведська Могила, 32, замотаний темною плівкою.

Олег ПУСТОВГАР,
регіональний представник УІНП в Полтавській області

Дирекція музею бачить скульптуру Амандуса Адамсона як експонат, який варто цивілізовано, згідно з процедур, перемістити до однієї із своїх зал.

Юридично скульптура є, цитую з документів: “пам’яткою місцевого значення, а також частиною історичного комплексу національного значення”. Тому просто так взяти і механічно демонтувати її неможливо. Що зроблено? Скульптуру та монумент закрили від людських очей.

Хтось скаже: напівкрок, тимчасове рішення. А як на мене, це мудра ініціатива музейників.

А далі варто продумати заміну. Не може бути порожнечі. Один із варіантів проговорювався ще в 2008 році – скульптурна композиція “Шахівниця”. Це скульптурна композиція у вигляді шахової дошки, на якій стоять фігури шведського короля Карла XII, гетьмана Івана Мазепи та російського імператора Петра І. Зменшену в масштабі копію композиції можна побачити в музейній експозиції заповідника.

Хоча події російсько-української війни змушують замислитися: чи вже аж так потрібен там пьотр, чи будуть у найближчі 50 років (і взагалі будь-коли!) там російські туристи чи варто все-таки, серед інших туристичних моментів, орієнтуватися й на “шведську” туристичну нішу?

Якщо відповідь ствердна, то в перспективі може бути пам’ятний знак Україно-Шведському союзу у вигляді очільників Гетьманщини і Швеції, можливо, кошового отамана Костя Гордієнка.

Такий символ-композиція на вході до музею слугував би туристичним магнітом, в тому числі для шведських туристів, а ще сприяв би спростуванню російського імперського міфу про те, що, начебто, Українсько-шведського договору не існувало.

Насправді ж, Союз України зі Швецією спирався на традицію з часів давньої Київської держави – Русі. Особливо плідною була українсько-шведська співпраця між гетьманом Богданом Хмельницьким, з одного боку, та королевою Христиною (1644–1654 рр.) й королем Карлом X Густавом – із другого. Воєнно-політичний союз між Швецією та Україною був укладений 6 жовтня 1657 року в Корсуні по смерті Хмельницького гетьманом Іваном Виговським та королем Карлом X Густавом.

Гетьман Іван Мазепа і король Карл XII продовжили справу попередників, уклавши 29-30 жовтня 1708 року у Гірках воєнно-політичний договір. Зміст союзної угоди можна реконструювали як за українськими, так і шведськими джерелами.

В офіційному повідомленні для Стокгольма про перехід Івана Мазепи – бюлетені шведської польової канцелярії від 10 листопада 1708 року – чітко не прописані деталі угоди союзників, але визначена ключова мета поєднання: “...Його Королівська Величність упровадив своє військо в цю країну не для того, щоб учинити її жителям якусь шкоду, а для того, щоб вони змогли помститися віроломним ворогам... Його Королівська Величність хоче не тільки взяти правителя і всіх жителів цієї країни під покровительство, але й звільнити від ярма”.

Згадував про домовленості Карла XII з Іваном Мазепою й офіційний історіограф Карла XII Г. Нордберг: “...Мазепа пішов під шведську протекцію з умовою, що Україна має бути окремим князівством”.

Оригінал французькою мовою був знайдений українським істориком Ільком Борщаком в архіві замку Дентевіль і вперше опублікований у львівському журналі “Стара Україна” за 1925 рік. Його основні положення:

1. Його Королівська Величність зобов’язується обороняти Україну і прилучені до країни козаків землі й негайно вислати туди задля цього помічні війська.

2. Все, що завоюється з колишньої території Московщини, належатиме на підставі воєнного права тому, хто цим заволодіє, але все те, що – як виявиться належало колись народові українському, передасться й задержиться при українськім князівстві.

3. Князь і Стани України, згідно з правом, яким досі користувалися, будуть заховані і вдержані на всім просторі князівства і частин, прилучених до нього.

4. Іван Мазепа, законний князь України, жодним способом не може бути нарушений у володінні цим князівством; до його смерті, яка – треба сподіватися – не наступить ще довго. Стани України заховають всі вольності згідно зі своїми правами та стародавніми законами.

5. Нічого не зміниться в тому, що досі зазначено щодо герба й титулу князя України. Його Королівська Величність не могтиме ніколи присвоїти цей титул і герб.

6. Для більшого забезпечення як цього договору, так і самої України князь і Стани передадуть Його Королівській Величності на весь час, поки тягтиметься ця війна, а з нею й небезпека, деякі з своїх городів, а саме: Стародуб, Мглин, Батурин, Полтаву, Гадяч.

У березні 1709 року до українсько-шведського союзу долучилися запорожці. 27-28 березня 1709 року у Великих Будищах була укладена друга українсько-шведська угода між гетьманом І. Мазепою й кошовим отаманом Запорізької Січі К. Гордієнком, з одного боку, і королем Карлом XII, з іншого. Цей договір повторював пункти, підписані 1708 року, але й були додані нові, зокрема, шведський король зобов’язався не укладати мирової угоди з московським царем, доки не визволить з-під московської влади Україну й Запоріжжя.

На ці домовленості опиралися союзники під час Бендерського періоду еміграції й згодом, коли Пилип Орлик із козаками перебував у Швеції.

“Громадяни, будьте гідні свого війська і дбайте про нього”.

Війна, як злива, змиє все чуже

Володимир СЕРГІЙЧУК,
завідувач кафедри історії світового українства Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор історичних наук, професор

Коли 24 серпня 1991 року відродилася самостійна Українська держава, як ми раділи здійсненню цієї вікової мрії наших предків. Тим паче, що незалежність, як здавалося багатьом, цього разу впала нам, як нібито своєрідна манна небесна – без жодної краплі крові в ті дні.

Якраз ця обставина й дещо застерігала від ейфорії історичної події. Зрештою, це й підтвердилося на четвертий день нашої незалежності – 27 серпня до Києва прибули два представники ще демократичної Російської Федерації – Анатолій Собчак і Олександр Руцкой, котрі зажадали від України відмовитися від виходу з СРСР, інакше Москва вимагатиме повернути Крим і Донбас. Щоправда, після роз’яснень їм про величезні регіони українського розселення в Росії вони одразу ж полетіли до назад.

Однак стало зрозуміло, що вже з того дня там розпочнуть підготовку до упокорення України різними методами, про що попереджав провідник нашої національно-визвольної боротьби в 1917–1921 роках Симон Петлюра: “Хто б на півночі не прийшов до влади, – вважав він, – вони будуть пертися в Україну. Самостійності України Москва ніколи не визнає. Росіяни ніколи не подякують за хліб, який вони їдять, будуть сіяти анархію, вчиняти різні заколоти, займатися саботажем, провокаціями й спекуляціями”.

Зрозуміло, що пов’язаність колишнього компартійного апарату, який залишився в Україні при владі, з московським центром не сприяла швидкому й повному відновленню нашої історичної пам’яті, відтак вона продовжувала захаращуватися імперськими ідеологемами Кремля про спільне походження трьох східнослов’янських народів і нібито вічне прагнення до єдності з так званим старшим братом. Хіба що несподіваним метеоритом пролетів на небосхилі вердикт Леоніда Кучми: “Україна – не Росія”.

Та після нетривалої Ющенківської ідеологічної відлиги Москва взялася за зміну цивілізаційного курсу України. А тому не були завершені необхідні заходи щодо приведення до вимог історичної справедливості назви багатьох населених пунктів, вулиць і майданів, на яких продовжували стояти пам’ятники тим, хто насильно заводив на наших землях окупаційний режим. Тільки після Революції Гідності ця проблема почала вирішуватися, хоча й досі в багатьох містах і селах залишилися монументальні споруди так званим визволителям.

І от що виходить: один з найвидатніших українських державників XX століття Симон Петлюра не відзначений пам’ятником у столиці України, яку тричі визволяв від російських окупантів, а Микола Щорс, який брав Київ для червоної Москви, й досі сидить тут на гранітному коні.

Можливо, криваві злочини російського вояцтва, що вилилися в класичний геноцид українства в Бучі, Ірпені, Бородянці, Ворзелі та інших населених пунктах на північ від Києва, змусять нарешті нас оцінити і генеральський “геній” Миколи Ватутіна? Це ж він у роки Другої світової війни кидав тисячі ненавчених і неозброєних українців на форсування Дніпра в районі Букрина і Лютежа, свідомо поклавши в землю цвіт нашої нації, аби догодити кремлівському злочинцю Сталіну до чергової дати більшовицького перевороту. Хіба це не геноцид українства?

Віриться, що варварство російських окупантів на українській землі тепер змусить нашу нинішню владу виконати вимоги чинного законодавства щодо відновлення історичної пам’яті, тим паче, що громадськість усе активніше ставить це питання. Водночас необхідно зробити все, аби не припуститися помилок, які можуть викликати збурення не лише в середині нашого суспільства, а й за рубежем, зокрема, серед українців на їхніх автохтонних землях.

Йдеться, насамперед, про ініціативу керівництва Київського метрополітену про перейменування деяких станцій. У цілому постановка питання правильна, але чи треба було відмовлятися від “Берестейської” – у мене дуже великий сумнів. Адже це не означення назви Брестської області чи її адміністративного центру нині неприхильної нам Білорусі (правильніше – її автократичного режиму), а одвічне найменування української етнічної території, яка свого часу була відділена від Великої Волині.

Коли розвалювався Радянський Союз, то представники корінного етносу Берестейщини заявляли з цього приводу ось так: “…дуліби-бужани-волиняни, споконвічні слов’яни-хлібороби, їх прадавня спадщина – наш старовинний поліський діалект української мови. Дали вони нам у спадок і свою державу — відому в тогочасній Європі сильну і незалежну Волинь-Володимирію”.

Це вони – місцеві українці, як і науковці, – кажуть, що загальновизнана межа розселення українців і білорусів у Брестській області проходить від Вигонівського озера річкою Ясельдою до впадіння її в Прип’ять, потім по ній до впадіння до неї Горині, і далі за водою з різними за величиною відхиленнями від цієї лінії у східному та північному напрямках. Тобто, в Малоритському, Брестському, Жабинківському, Кобринському, Березівському, Дрогичинському, Іванівському, Кам’янецькому, Пинському і Столинському районах повністю, а також у Пружанському, Іваневицькому, Ляховицькому, Ганцевицькому і Лунинецькому районах частково проживає корінне українське населення загальною чисельністю близько мільйона осіб, яке тепер записане в основному білорусами й росіянами.

Але саме український склад населення цього регіону був підставою того, що за умовами Берестейської угоди від 9 лютого 1918 року він включався до складу України. І навіть в “Уставній Грамоті Ради Білоруської Народної Республіки”, виданій 24 лютого 1918 року, серед білоруської частини Гродненщини не називається Берестейщина. З її етнічною приналежністю до України погоджувалася і Радянська Росія. Голова її делегації на переговорах з Україною про розмежування – Християн Раковський 22 липня 1918 року повідомляв до Москви: “Украинской территорией считаем Холмщину, Брестский и Кобринский уезды Гродненской (губернії – ***В. С.***), отошедшие Украине по Брест-Литовскому договору”.

Коли ж радянська Росія й II Річ Посполита за Ризькою угодою 1921 року поділили між собою українські землі, то Берестейщина була окупована поляками. А от коли після її поразки в 1939 році перед українцями Берестейщини з’явилася можливість вибирати, то вони зажадали приєднати їх до України. І керівник УРСР Микита Хрущов підтримував це прохання, розстеливши перед Сталіним карту етнічного розмежування на Берестейщині.

Але кремлівський тиран спохмурнів, побачивши її. Запитав Хрущова зі злістю: “Грушевского – нет, Винниченки – нет, Петлюры – нет. Так кто же рисовал теперь эту карту?”. Все, на що спромігся переляканий Хрущов, – це пояснення про нібито обмаль лісів в Україні. Вдоволений тим, що нагнав страху на вождя УРСР, Сталін хитро посміхнувся й олівцем провів свою лінію розмежування, яка підправлена потім до місцевості і стала нинішнім кордоном між Україною і Білоруссю.

І ніхто вже не зважив на законне прохання українців Берестейщини – їх не допустили до виборів до Українських Народних Зборів у Львові, а звеліли їхати визначеним наперед делегатам до Білостоку, де “визволені” білоруси просили приєднати їх до “комуністичного раю”. Тож навіть про школи з рідною мовою українцям Берестейщини вже не світило, хоч вони готові були принести на плечах необхідні підручники з Києва.

За таких обставин важко сказати, як сприйняли перейменування вказаної станції Київського метрополітену корінні мешканці Берестейщини, котрі завжди уособлювали себе з Україною як своєю матір’ю. Як аргументи на користь свого українського походження вони завжди наводили не тільки спільну мову, а й однакові імена, прізвища... А ще наголошували, що протягом століть ходили на прощу не до Москви, Мінська, Вільно й Гродно, а винятково тільки в Київ, Почаїв і Холм - значить, знову ж таки в Україну!

Тож станція метро “Берестейська” в Києві, коли нинішня влада Білорусі не заохочує належний розвиток української духовності на автохтонних землях нашого народу там, була свого роду символом його невмирущості і поза державним кордоном на північно-західному розселенні. Вона є тим притяжінням для українців Берестейщини до України, якого їх не можна позбавити за жодної умови.

Так само маємо згадати про відчайдушні спроби мешканців історично українських Стародубщини, Слобожанщини, Нижнього Подоння, Кубані, Чорноморщини про приєднання їх до України, коли вона відродилася як держава в 1917 році. Ця боротьба продовжувалася навіть в умовах більшовицької влади в 1920-х роках з таким потужним натиском, що звироднілий українофоб Лазар Каганович як генеральний секретар ЦК КП (б) У змушений був підписувати відповідні петиції до Москви. То може також необхідно увіковічнити це прагнення українців жити в одній родині зі своєю матір’ю-Україною в назвах станцій київського метрополітену? Щоб вони відчували, що вона про них не забула в свої найтяжчі хвилини, “во время люте”.

Глибоко переконаний, що нинішня війна, як велика злива, змиє всі ідеологічні російські наративи, все чуже, що залишилися в наших назвах і пам’ятниках. Натомість буде вшановано все своє, українське. І тоді, можливо, станеться те, про що писав уже згаданий Симон Петлюра незадовго до своєї загибелі: “Я вірю і певний, що Україна як держава буде. Може не зразу такою великою, як нам хотілось би, але буде. Думаю я, що шлях до Української Державности стелиться через Київ, а не через Львів. Тільки тоді, коли Укр. Державність закріпиться на горах Дніпра і біля Чорного моря, тільки тоді можна думати, як про реальну річ, про збирання українських земель, захоплених сусідами. Інша політика – це мрії, нереальні комбінації, що приведуть до того, що ніякої України не буде”.

А що нам робити зараз? Треба виконувати заповіт того ж Петлюри, який 22 січня 1919 року після параду військ на честь Акта злуки на Софійському майдані Києва промовив з відчиненого вікна будівлі Всеукраїнського земства (тепер – приміщення Служби безпеки України): “Громадяни, кілька хвилин тому ви бачили наше рідне військо, яке з сьогоднішньої урочистости пішло одразу в бій, щоб боронити від ворога вашу землю, ваші хати, вашу честь, вашу майбутність... Громадяни, будьте гідні свого війська і дбайте про нього”...

Тож до перемоги! А після неї вирішимо всі питання з відновленням історичної справедливості щодо справжніх героїв України.

Тетяну Таїрову вигнали з університету за українські дослідження

Про звільнення із Санкт-Петербурзького університету повідомила Тетяна Таїрова – докторка історичних наук, професорка кафедри народів СНД, відома дослідниця історії України. Не так давно вона представляла в Батурині свій художній твір про гетьмана Івана Мазепу, який має стати основою для художнього пригодницького фільму.

Звільнена Тетяна Таїрова після 19 років роботи в університеті, після отримання найпрестижнішої в університеті премії – за наукові роботи.

Хоча, чесно кажучи, це й так дивно, як вона там досі протрималася, адже є авторкою позитивної книги про гетьмана Мазепу та ще й у знаменитій серії “Жизнь замечательных людей”, відкривачам Батуринського архіву, вивезеного росіянами перед спаленням Батурина військами Меншикова, авторкою численних праць про Україну, які ніяким чином не вписуються в концепцію “русского мира”.

Зрештою, Тетяна Таїрова після початку широкомасштабного нападу Росії на Україну публічно висловила своє співчуття українцям і навіть вибачилася за дії своєї країни. Ну і, вишенька на торті для переслідувачів – вона нагороджена орденом княгині Ольги, нагороду вручав Президент Віктор Ющенко. Ну, як це все могла далі терпіти російська машина влади – машина брехні, агресії і підлості?!

Ось що вона писала: “Для мене те, що відбувається – це особиста трагедія. Не тільки тому, що останні 30 років я займаюся дослідженням історії України і в мене дуже багато друзів по всій Україні. Але й тому, що мені дуже соромно, що я – росіянка”.

“Мені дуже соромно за мою батьківщину. Колись ми дуже раділи Росією Собчака та Єльцина, демократичній. Коли ми вперше піднімали триколор – ми справді мріяли, що це буде нова демократична Росія.

Як сталося, що імперські мрії і те, що Ленін колись називав “великодержавним шовінізмом”, трансформувалося у фашизм?

Ми про це багато дискутуватимемо, писатимемо багато книг. Потім у майбутньому. Після перемоги. Після вашої перемоги”.

“Я не сумніваюся, що з Україною все буде дуже добре. Що це буде величезна, потужна європейська держава. А от із майбутнім Росії все буде набагато трагічніше”.

“Винними є всі росіяни. І перш за все – журналісти. Винні й ті сотні тисяч, мільйони українців, які живуть у Росії та мовчать. Наприклад, українські зірки”.

“Я впевнена, що ви переможете. Що козацький дух живе. Слава Україні!”

Василь ЧЕПУРНИЙ,
головний редактор сайту “Сіверщина”

Канонічно визнаній українськомовній Біблії – 60 років

Микола ТИМОШИК

60 літ тому, 12 червня 1962 року, вийшов у світ українськомовний переклад Біблії. Повний, канонічно визнаний усім християнським світом. Перекладач – політичний вигнанець з України Іван Огієнко.

Зважаючи на те, що й така непересічна подія національної історії залишиться поза увагою українських ЗМІ, здебільше із фактичним статусом постоталітарно-олігархічних, дам коротку хроніку цілковито невідомого загалу. Зі сподіванням, що небайдужі друзі поширять своїми каналами, поза упереджених щодо українознавчої проблематики “наших-ненаших” ЗМІ. Тут – лише 10 невідомих фактів.

1. Біблію друкували у Великій Британії, в лондонській друкарні “Вільм Кловес і сини”. Замовником і спонсором виступило Британське й Закордонне Біблійне Товариство.

2. Обсяг видання – 1524 с., формат – 20-14,5 см., розмір шрифту 14 кг.

3. Робота цієї особистості над його “справою всього життя” тривала ...44 роки.

4. Переклад здійснювався лише з оригінальних мов (не з російської): Старий Заповіт – із староєврейської, Новий Заповіт – із старогрецької. Обидві мови перекладач знав досконало.

5. Книги цієї не було б, якби Огієнко не подбав про ще один передрук машинопису (Боже провидіння!), який незмінно возив за собою. Цю роботу в останній момент, у Варшаві, виконала українська емігрантка і прекрасна друкарка Софія Сім’янцева (вагон із багатьма рукописами Огієнка згорів незабаром під час бомбардування Варшави німцями 1944 року).

6. Про масштаби роботи перекладача: усіх слів, що потребували буквального перекладу – 775 тисяч; усіх сторінок рукопису, на яких вмістилися ці пари слів – 14 тисяч; один скріплений нитками зшиток-зошит складав 400 сторінок; усіх зшитків, які “мандрували” з перекладачем воєнними дорогами від Холма Варшави, Відня, Берна, Лозанни, – 37.

7. Мішки з цими перекладами були закопані на території монастиря біля містечка Сен-Пельтен, куди вже 4 квітня 1945 р. зайшли радянські війська. 1949 р. офіцери англійської розвідки відшукали це місце. Те, що в мішках, було відправлено спецрейсом з Відня до Вінніпега для продовження праці з перекладом.

8. Перший публічний відгук про переклад – Юрія Липи з Варшави. Фрагмент: “Кожне слово чи речення перевірене не тільки за оригіналом, але й за кращими сучасними перекладами. Та не тільки ця пильна вірність оригіналові характеризує переклад. Є в нім дивна ясність думки та простота вислову. Переклад Огієнка звучить маєстатично”.

9. Уперше до читачів в Україні цей переклад дійшов через 33 роки – 1995 р. Цього разу спонсором виступило Українське Біблійне Товариство. Втім, тривалий час у відправах храмів УПЦ КП вживався мало. Й досі в багатьох храмах ПЦУ беруть Біблію в перекладі Святійшого Філарета. Однак цей переклад... з російського видання.

10. Підписаний 12 червня 1962 р. митрополитом Іларіоном (Огієнком) дарчий примірник Біблії своїй доньці Ларисі з вдячністю за допомогу в перекладі автор цих рядків знайшов у Монреалі у вересні 1997 році – через пів року по смерті пані Лариси. Знаходився він в одному з мішків її особистих речей, які зберігала подруга, відома канадська українська журналістка Галина Змієнко-Сенишин. Саме цей примірник я повернув в Україну і згодом, в урочистій обстановці на сцені тодішнього РБК, передав до Брусилівського музею Огієнка. Сьогодні він – найголовніший раритет, що оберігає над рідним краєм Огієнка й далеко поза ним Українське Небо.

Детальніше і найновіше про цю істрію, яка вартує блокбастера, лиш не для наших замовників і фінансувальників кіно, – у дослідженні: М. Тимошик. Українське книговидання в діаспорі: Велика Британія (розділ “Лондонські сторінки української Біблії”. – К.: Наша культура, 2021. – 486 с.).

росія вдруге анексувала Крим, або Історія про те, як УПЦ МП визнала свою непотрібність

Євген БУКЕТ

Філія російської православної церкви в Україні, що від 1992 року показово будувала в нашій державі “русский мир”, закликала повірити в “триединство русского народа” та свій виключний “канонический” статус, після повномасштабного вторгнення в Україну російської армії, з благословення патріарха гундяєва, опинилася в доволі пікантному становищі. З одного боку, ще 24 лютого митрополит Онуфрій звинуватив росію в “повторенні гріха Каїна, який із заздрощів убив свого рідного брата”, а з іншого – продовжував поминати “великого господина и отца нашего кирилла, святейшего патриарха московского и всея Руси”.

Фіксація з перших днів повномасштабного вторгнення правоохоронними органами численних фактів співпраці духовенства УПЦ МП з ворогом на окупованих територіях, участь наближених до цієї церкви осіб у діяльності диверсійних груп та проросійська риторика ієрархів спонукали донедавна активних (і часто впливових) прихильників єдності з московським патріархатом дистанціюватися від УПЦ МП. Піддала жару в вогонь також діяльність російських військових, які виявилися звичайними дикунами-безбожниками, що не тільки знущалися з начебто “братнього” українського народу, а й повсюдно знищували церкви, абсолютна більшість з яких – в юрисдикції московського патріархату.

Останній приклад – знищення після ворожих обстрілів 4 червня Всіхсвятського скиту в Святогірську. Його збудували в 2003 році на місці старовинного храму, підірваного більшовиками після закінчення Другої світової війни. Як бачимо, історія повторилася – росіяни вдруге його знищили, тільки цього разу з благословення московського патріарха...

Внаслідок подібних дій, кількість громад, що змінили церковну юрисдикцію з УПЦ МП на ПЦУ, вже до кінця червня може перевершити статистичні показники за три роки, що минули після надання Томосу. А традиційні “наїзди” на Православну Церкву України, яка начебто має “неавтокефальний статус”, є “раскольницькою структурою” тощо звучать усе більше непереконливо.

На початку війни керівники московської церкви намагалися “витримати паузу”, сподіваючись, мабуть, на перемогу російських військ. Але коли місцеві громади по всій Україні почали ставити ультиматуми прислужникам кремля: вийти з московського патріархату або покинути храми й загроза повної законодавчої заборони їхньої діяльності стала реальною, УПЦ МП мусила йти на поступки.

З початком російських авіабомбардувань Сумської області місцевий митрополит Євлогій поінформував московську патріархію про те, що священники його єпархії припиняють поминати патріарха кіріла на своїх богослужіннях – “засуджуючи криваву агресію росії проти Української держави та українського народу”.

Патріарх заявив, що такі дії є “розколом”, але це вже нікого в Україні не цікавило. Приклад Євлогія наслідували ще півтора десятки українських єпархій, а ще кілька, вирішили припинити поминання кіріла без офіційного документального оформлення цього кроку. Однак це була лише верхівка айсбергу. У низці єпархій почали збирати підписи під зверненнями до митрополита Онуфрія з вимогою негайно оголосити про розрив зв’язку з рпц.

Широкого розголосу набув підписаний чотирма сотнями священників і ченців УПЦ МП лист до патріархів стародавніх східних церков з проханням судити кіріла “церковним трибуналом”. На їхню думку, кіріл проповідує доктрину “русского мира”, яка не відповідає православному вченню і повинна бути засуджена, як єресь. Також московський патріарх скоїв моральні злочини, благословивши війну проти України і повністю підтримавши агресивні дії російських військ на території України.

У цих обставинах мовчання вищого керівництва церкви сприймалося багатьма вірними УПЦ МП як бажання перечекати важкі часи у розрахунку на те, що “якось воно буде”. Врешті-решт, митрополит Онуфрій скликав собор 27 травня, який серед іншого “ухвалив відповідні доповнення і зміни до Статуту про управління Української Православної Церкви, що свідчать про повну самостійність і незалежність Української Православної Церкви”. Що це за зміни – достеменно поки ніхто не знає, але релігієзнавці твердять, що ніякого відокремлення від рпц не відбулося. Максимум, що маємо – повернення до положень грамоти московського патріарха Алексія II, що була вручена в соборі Святої Софії 28 жовтня 1990 року тодішньому митрополиту Київському і всієї України Філарету.

Дуже символічно, що цей собор відбувся саме в день 30-ліття харківського розколу і повністю “обнулив” усі його результати. Нагадаємо, що саме на організованому спецслужбами зібранні єпископів у Харкові, всупереч православним канонам та Статутові УПЦ, митрополит Філарет був засуджений до звільнення з посади та заборони у священнослужінні. Також на так званому “Харківському соборі УПЦ” порушено рішення Помісного Собору УПЦ про автокефалію та положення грамоти патріарха Алексія II. Зважаючи на такі обставини, речник ПЦУ Євстратій Зоря запропонував київській філії рпц бути послідовними до кінця і повернути незаконно усунутого з посади митрополита Філарета.

А 3 червня й Почесний Патріарх Філарет дуже тонко потролив УПЦ МП, запропонувавши скликати “Всеукраїнський помісний православний собор” за участю представників усіх гілок українського православ’я, щоб ухвалити рішення про об’єднання в єдину помісну Українську православну церкву з патріаршим управлінням та проголосити повну автокефалію.

Тим часом єпархії УПЦ МП в Криму, які від 2014 року хоч і формально, але продовжували бути частиною української церкви під омофором московського патріарха, звернулися до кіріла про пряме йому підпорядкування, керуючись п. 7 ухвали собору УПЦ МП від 27 травня: “надати єпархіальним архієреям право самостійно ухвалювати рішення щодо тих чи інших питань єпархіального життя, що належать до компетенції Священного Синоду або Предстоятеля Української Православної Церкви”. **Тож, фактично, філія рпц в Україні сама дозволила поєпархіальну анексію своєї “канонічної території”, визнавши свою непотрібність ані на окупованих територіях, ані там, де митрополит Онуфрій формально ще зберігає статус предстоятеля.**

Реакція москви була миттєвою й очікуваною: рішенням синоду рпц, що відбувся 7 червня, на території Криму утворено окрему Кримську митрополію рпц, до складу якої увійшли Джанкойська, Сімферопольська та Феодосійська єпархії. Главою митрополії призначено митрополита Сімферопольського та Кримського Лазаря.

За словами відомого теолога, кандидата історичних наук Сергія Шумила “відбулася вже друга в історії незаконна анексія Кримської єпархії москвою, перша відбулася в 1779–1788 рр., коли російський синод самочинно приєднав до себе та ліквідував Готсько-Кафську митрополію Константинопольського Патріархату, до якого Кримський півострів канонічно належав понад 1200 років”.

1 червня про прийняте рішення залишатися під омофором московського патріарха заявила також Ровеньківська та Свердловська єпархія УПЦ МП, що охоплює окупований південь Луганської області. Схоже, це лише початок: ті 14 єпархій, які зараз перебувають на окупованих росією територіях, можуть відокремитися від української філії рпц і стати частиною одного чи кількох нових підрозділів московського патріархату.

Про саме такий сценарій свідчить звернення синоду рпц до УПЦ МП: “Напомнить, что решение об изменении статуса Украинской Православной Церкви могут привести к появлению нового раскола внутри нее”.

Тож, попри намагання митрополита Онуфрія “пройти між крапельками”, цього разу в нього нічого не вийде. УПЦ МП більше не контролює свою “канонічну територію” в межах рпц. Більш того, собор у москві дав зрозуміти, що буде на свій розсуд нарізати цю територію тим, хто збереже вірність кірілу гундяєву. Тому хочеться побажати всім священникам і парафіянам цієї церкви, які є українцями і хочуть допомогти Україні перемогти в цій визвольній війні, швидше приєднуватися до Православної Церкви України. Іншого шляху немає, бо ця війна не залишила напівтонів між українцями та росіянами. Окупанти своїми діями довели, що ми не тільки не “один народ”, а навіть не “братські народи”. І мир буде можливий тільки після Перемоги України.

*“Не слово при людині, щоб бути словом,
а людина при слові, щоб бути людиною”.*

Поезія приносить полегкість у стражданні

Богдан ДЯЧИШИН,
м. Львів

“Душу зболілу од смерті врятуйте... Поки ще бачу – сонячне світло...”* (“Бачити сонце” у греків і римлян означало “жити” – ***А. С.***).

Читаю-перечитую добірку віршів Андрія Содомори в часописі “Дзвін” (Торкаючи натужену струну [Відлуння Овідієвих скорботних елегій], ч. № 10, 2021), бо ж **ПОЕЗІЯ “приносить полегкість у страждан-ні”**. Вслухаюся у плин думок і часу вздовж берегів слова, аж сльоза проймає кожним рядком прочитаного: “Той біль, якого ти не заслужив / Найболісніший”.*

Може, стрінеш когось, хто зітхне за Назоном-вигнанцем,
Хай зі сльозою в очах він ті рядки пробіжить
.....
Й давні друзі мої – двоє чи троє хіба.
.....
Бачив, як рясно ті сльози пливли при кожному слові,
Сльози – вустами, слова – слухом спрагло я пив.
Овідій, “Скорботні елегії”

Андрій Содомора зболеним поетичним словом передає біль Овідія, якого він не заслужив:

***
Отак, вигнанцем, я живу тепер,
Де дикі племена – і бесси, й гети...
Спитаєш, як? Спитай того, хто вмер,
Бо жити так, то все одно, що вмерти.

Під вітром степ і море тут женуть
Сиваві хвилі полину і солі
І неба скіфського сувора каламуть
Зринає образом моєї долі.

О, як мені спротивився той край!
Як незлюбив себе я в тому краї!
Життям мене вже, доле, не карай,
Якщо життя – то біль, який триває.

А втім, здається, я забрів сюди,
Щоб саме тут, перед межею скону,
Я смак відчув, і так запраг води,
Джерельної, з родинного Сульмону.

***
У скіфів за зимою йде зима,
Хоч вір, хоч ні, зима йде за зимою –
І ***туга*** *йде, та сама, та сама,*
По білім – темна, йде услід за мною.

“І **туга** йде... услід за мною”. З мого випуску 1970 року інженерів-електромеханіків (52 студенти Львівської Політехніки) п’ятнадцять були скеровані в розпорядження МО і служили офіцерами-зв’язківцями в околицях Благовєщенська (750 метрів від китайського кордону, центр Амурської області СРСР). У вихідні офіцери зустрічалися, щоб зігріти свої одинокі душі, бо в цьому краї, “хоч вір, хоч ні, зима йде за зимою...” Комусь із них прийшла ідея надіслати батькам та колегам привітання, записані з допомогою магнітофона. Андрій прочитав свого вірша про побачене, коли поглянув у криничну воду (ти “...перша спонукала до прозріння: / Хто в люстро глянув, плесо голубе, – / Твою пораду вчув: “Пізнай себе!”” *[Андрій Содомора, “Пригорща хвилин”])*, бо тоді роздуми сягають думок ноосфери: “Я сам злякавсь своєї **туги**”...

Не відпускай... (за Овідієм)
Не відпускай мене, не відпускай,
Коли в твоїй уяві я – з тобою,
Без тебе – нерозлучний із журбою,
Не відпускай мене, не відпускай!

Тебе ж – не забиратиму собі,
Бо тут – зима, поземки-змії в’ються,
Будь, де ти є, я – тінню притулюся,
Тебе – не забиратиму собі...

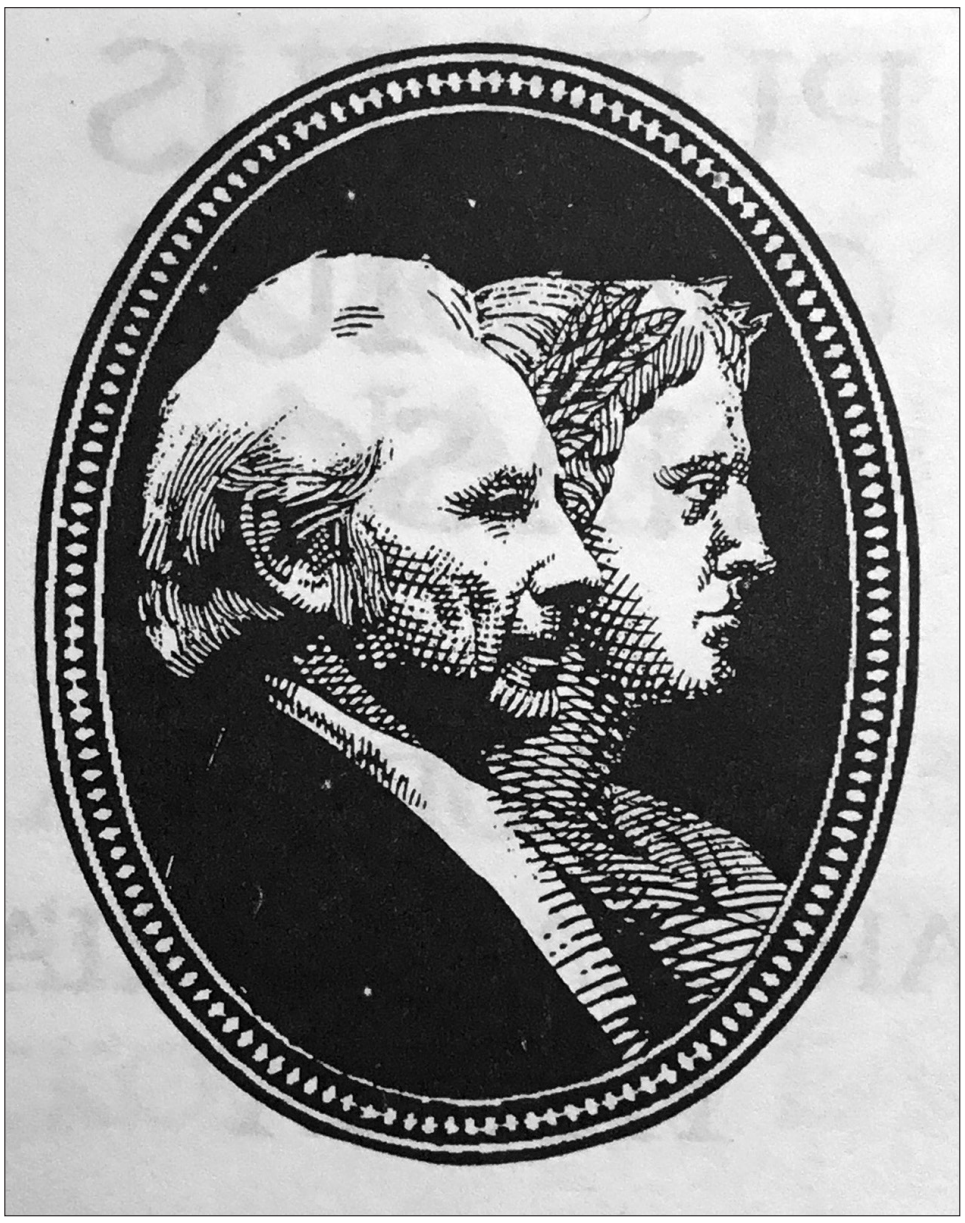

Коли не вгледиш тіні – не шукай:
Вона вже поміж інших тіней буде,
Що не прийматимуть її, приблуду,
Коли не вгледиш тіні – не шукай.

Але й тоді, вже лиш ім’ям своїм, –
Якщо воно – то не лиш звук порожній, –
Я йтиму поряд, вічний подорожній,
Але й тоді... вже лиш ім’ям своїм...

***
Нестиму й тінню я свою біду:
За грань життя ступлю зі своїм болем,
Вітри ж і далі гнатимуть тим полем
Полинних хвиль нестерпну гіркоту.

Від себе не втечеш, а надто від власного болю, – з ним доведеться або жити, або побороти його. Тобто від болю не сховаєшся й у болі, сльозами не відмиєшся від нього: “Я часто плачу, плачу тайкома”. Згадую Шевченкове: “Легше плакать, як ніхто не бачить”. Хто в житті не плакав – той не жив, не кохав, не любив... Адже біль життя і рани “Слізьми солоними щодня / Зрошати мусить їх людина” *(Шарль Бодлер). Сльоза безголоса в журбі, вона дарує полегкість у страждан-ні (“Плачуть і речі німі; все, що смертне, нам душу вражає”, Вергілій).*

Що тут можна сказати – образне мислення високого рівня з наскрізною гармонією, що рясніє метафорами і глибинним означенням думки. Пригадався вислів Юрія Коваліва з нашого листування про поезію Андрія Содомори: “Висока культура поетичного мовлення”. Поетичних друків (це слово любить Ігор Фарина) багато, але часом втомлюєшся від пошуку того, що може заворожити серце, аби при читанні пройняла сльоза чи посіяне слово спонукало до глибшого думання.

Поезія думання: “З думками й у розмаїтті ніщо не зрівняється, про що – у Шевченка: “Одна думка усміхнеться, / А друга заплаче”. Думки – мовби миттєві штрихи до внутрішнього портрета людини, стану її душі” *(Андрій Содомора, “Бесіди п(р)одумки”).*

Дійсність буття не піддається людському розумінню: “...при многості мудрости множиться й клопіт, хто ж пізнання побільшує, той побільшує й біль!” (Екклезіяста 1:18). Тут “клопіт” – відповідальність; “побільшувати біль” – пропускати все через фільтр духовності, через серце й нирки (цю думку надибав у Біблії: серце й нирки – найчуттєвіші органи людського тіла, тобто певною мірою синоніми). І все це, відповідно до знання та пізнання проблеми, спонукає людину до дії. Овідій діяв своїм поетичним словом. Пишучи про Жан-Жака Руссо, Володимир Єрмоленко висловлює думку: “І навіть коли приходить біль, людина має свободу пустити його собі (й іншим. – ***Б. Д.***) на користь. Мідь перетворити на золото” **(“Далекі і близькі”).**

Нелегко описати те, чого неможливо обійняти. Поетичні думки автора суголосні моєму серцю. Поезія митця високого лету – це лише ніжний доторк до тексту певних віршів, щоб читач усвідомив, що її сила – у знанні й почутті, але в ній є ще щось, і це щось, за твердженням Євгена Барана, потребує “чистоти сприйняття”. Ми йдемо до слова, наче до святині, щоб зорити у зірну вись світу вірою, надією, любов’ю, бо ж не марно крутиться колесо, залишаючи слід: “Не слово при людині, щоб бути словом, а людина при слові, щоб бути людиною” *(Андрій Содомора, “Поезія. Проза”).*

Хто може більше сказати про поезію, аніж сам автор?! Насамперед – фактом її появи на папері:

Amor Patriae (Любов до Батьківщини)
Якби не чужина, той світу край,
Я б і не знав, не вірив би нікому,
Що є такий, такий пекучий жаль –
Позбутись отчини, позбутись дому.

І тільки тут пізнав я, тільки тут
Землі родимої глибинний солод,
І біль душі, й важкий для тіла труд,
І неба скіфського разючий холод.

А ще – душі тут подивляю зір:
Усе, чого нема тут, за чим плачу, –
Усе, мов тут воно є, вір-не-вір,
Так ясно, аж стискає серце, бачу.

Я вже рукою, хочеш вір, хоч ні,
Потягся до тепла руки твоєї,
Та все, що бачив, як ото вві сні,
Позникло за досяжності межею...

І вже я той оманний зір клену:
Мана ж дарує не утіху – муку...
Почути б подих, бодай мить одну
В своїй руці відчути твою руку...

Та що ті нарікання?.. Що жалі?..
Така вже кожного вигнанця доля –
Піти із дому, з рідної землі,
Із обігрітого любов’ю поля...

Так і живу серед чужих племен,
Всіма забутий, врешті, – і тобою,
І, як дивак той, старець Діоген,
Усе своє, свій біль, ношу з собою.

***
О, скільки слів тобі я не сказав ще,
А скільки – не скажу,
Коли ступлю (бо й тут не буду завше)
За дня межу!..

Справді, роздуми поета дуже часто мають позачасовий вимір. Але чую вже інші звуки, трохи інші голоси – бесідують зі мною ваготою, гіпнотичною силою, написані природною живою мовою, вишукані тексти книжок пана Андрія, які друкуються чи підготовлені до друку. Пам’ятаймо, “Що тонше відчуття рідної мови, то пронизливіший холод чужини: Овідій, Шевченко...” *(Андрій Содомора, “Поезія. Проза”).* І цей холод, біль, якого ми не заслужили... ВІЙНА...

Фрагмент роздумів Андрія Содомори про “Скорботні елегії” Овідія:

“Повіє вітер з Понту. Скитський степ
Обудиться, зітхне, і буйна тирса
Зеленим морем знову проросте...

Справді, і Овідій, і Шевченко порівнюють степ із морем. І в Овідія, і в Шевченка – Муза-рятівниця. І той самий вражаючий контраст:

Із казарми нечистої
Чистою, святою
Пташечкою вилетіла...

Ті ж самі крила, що ними марить кожен, хто опинився далеко від свого краю. І та сама сльоза – в очах Шевченкової (та й Овідієвої) Музи:

І хоть єдиную сльозину
В очах безсмертних покажи!

Зупинімо погляд на тій сльозині: невже в ній тільки смуток і журба?.. Хай крихітно, але в ній зблискує також радість. Інакше не може бути: поезія, хоч би про що у ній не йшлося, завжди мусить бути причетною до радості, бо ж приносить полегкість у страждан-ні. Всупереч усьому повірмо, що й в Овідія, за всієї контрастності двох барв його життєвого часу, навіть у нього – “з журбою радість обнялась”” *(“Дві барви часу Публія Овідія Назона”. – У кн. Публій Овідій Назон. Любовні елегії. Мистецтво кохання. Скорботні елегії / Пер. з латини, передмова та коментарі. А. Содомори. – К.: Основи, 1999. – 299 с.).*

* Овідій Публій Назон (43 до н. е.–17 н. е.) – останній з поетів “золотої доби” римської літератури, твори якого мали суттєвий вплив на пізнішу європейську середньовічну літературу та по наш час. У грудні 8 року н. е. імператор Октавіан Август несподівано заслав поета у Томи – грецьку колонію біля гирла Дунаю (нині сучасне місто Констанца на території Румунії) *(Вікіпедія).*

Ронделі війни

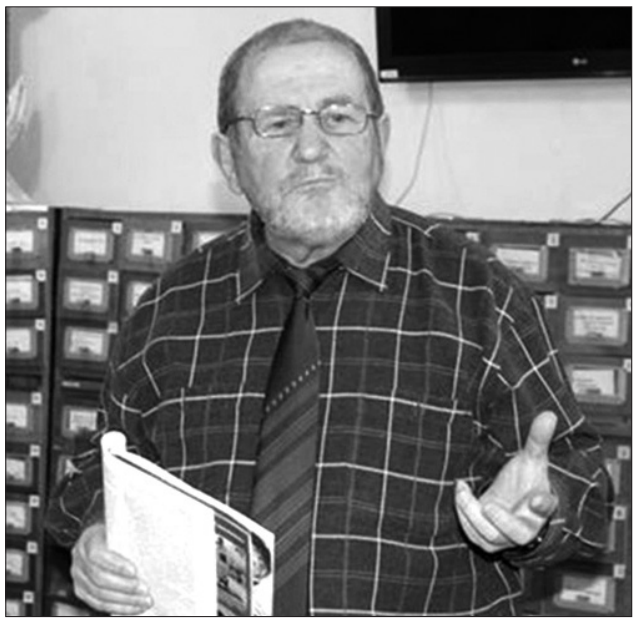

Віктор ГРИЦЕНКО,
м. Кривий Ріг

1
День народження
(під виття сирен)

Цей світ – вертеп, де всяк –
герой вистави,
Та судді-глядачі чомусь німі:
Актори хай вирішують самі,
Хто в першім акті гине для забави!..
Є режисери в нас і гуртоправи,
Дискутувати навчені в корчмі.
Цей світ – вертеп, де всяк –
герой вистави,
Та судді-глядачі чомусь німі!..
Наклюнувшись курчатком,
промінь слави,
Мене торкнувшись, канув у пітьмі,
Бо світоч слави вручено юрмі,
Яка не любить тих, хто ловить гави:
Цей світ – вертеп, де всяк –
герой вистави!..
7 березня 2022 року

2
Змій виповз із московських мочарів:
У бункері знемігся від нудьги!..
Горинич не людьми збирав борги,
Тому його душив віддавна гнів...
Він відбере дітей у матерів –
Хай винищать сусідів до ноги!..
Змій виповз із московських мочарів:
У бункері знемігся від нудьги!..
Росія не боїться ворогів,
Але щоночі сняться вороги!
Вона прикрита хащами тайги,
Та не сховає в ній своїх синів:
Змій виповз із московських мочарів!..
22 березня 2022 року

3
Сльозу в душі помітить тільки Бог,
І лиш Йому її там витирати...
Ох, як давно мене втішала мати
(батьків Утішник мій забрав обох!).
І де подітись від моїх тривог:
Книжки я видав, щоб спалили “Гради”?
Сльозу в душі помітить тільки Бог,
І лиш Йому її там витирати!..
Живу я на межі між двох епох:
В мій дім прийшли новітні герострати!..
Горять церкви – як вдарити в набати?..
Пишу рондель – про себе некролог:
Сльозу ж в душі помітить тільки Бог!..
23 березня 2022 року

4
Найтяжчий труд – це труд на полі бою,
Коли пліч-опліч смерть –
страшний косар!
А замість серця вже пекучий жар,
Бо цілий світ принишкнув за тобою.
Життя було розмірене судьбою,
Його кладеш Вітчизні на вівтар.
Найтяжчий труд – це труд на полі бою,
Коли пліч-опліч смерть –
страшний косар!..
Водночас це –
війна з самим собою,
Коли прокинеться твій
страх-бунтар:
Ти молиш Бога відвести удар –
Уста безбожні скрасяться
мольбою!
Найтяжчий труд –
це труд на полі бою...
29 березня 2022 року

5
Вже вдруге почалась епоха вдів,
Бо шлях фашистів вибрали чужинці,
Що повелись, як істинні ординці:
Дітей гвалтують й непорочних дів!..
Вони любити навчені вождів,
Яких лякають вільні українці...
Вже вдруге почалась епоха вдів,
Бо шлях фашистів вибрали чужинці.
Коли й чому цей світ осатанів,
Чом Бог зі злом лишив нас наодинці?..
Якщо Європа зайдам шле “гостинці”,
Ми на вівтар війни кладем синів
І вдруге почалась епоха вдів!..
28 квітня 2022 року

6
Рондель тиші
...І я не зміг спіткнутися об гору –
Лиш об чужий поріг і камінці!..
Тримав, здається, віжки у руці,
Та доля зла постійно брала гору!..
Не заздрю в мріях я конквістадору,
Що до мети рушає навпрямці,
Тому не зміг спіткнутися об гору –
Лиш об чужий поріг і камінці!..
Не раз в житті втрачаючи опору,
Все ж не бажав постригтися в ченці:
Мої, гадав, в грядущім видавці...
Але Господь скарав за непокору –
І я не зміг спіткнутися об гору!..
26 квітня 2022 року

7
Вино почуттів
Вино почуттів не розбавлю водою,
Якщо це і справді вино почуттів!
Ще тайна для всіх, що від Неба хотів,
Як тайна для всіх, чим ділився з тобою.
Вино почуттів вимагає двобою
І пошук в душі невідкритих світів...
Вино почуттів не розбавлю водою,
Якщо це і справді вино почуттів!..
Вино почуттів – це змагання з судьбою,
Якщо вимагає зректися братів,
До них не знайшовши зотлілих мостів,
Бо істина буде такою простою:
“Вино почуттів не розбавлю водою!..”
26 квітня 2022 року

8
Як плоть на рані стягнеться рубцем,
Так забуття ховає дні прожиті,
Аби згасали і прекрасні миті,
І мій болючий спогад про нікчем.
В минулому не завше був бійцем:
Такі, як я, за правду часто биті!...
Як плоть на рані стягнеться рубцем,
Так забуття ховає дні прожиті.
Поет – це той, що скараний Творцем,
Тому і нерви, як мотуззя, звиті...
Лише одне не сіється у ситі –
Удар підступний словом чи мечем,
Хоч плоть на рані стягнеться рубцем!..
1 травня 2022 року

9
Ховав від всіх я в серці сокровенне,
Та в нім сьогодні – тільки попілець!...
Усе чомусь звелося нанівець,
Лише в книжках одвічне – “Нотабене”.
Життя прожите не було шалене,
Не брав я штурмом замків і фортець!..
Ховав від всіх я в серці сокровенне,
Та в нім сьогодні – тільки попілець!..
Якщо блаженний, все довкруг блаженне:
У когось – німб, хтось міряє вінець...
Та увірвався в Господа терпець!
Не ворухне і пальцем Він для мене:
Ховав від всіх я в серці сокровенне!..
2 травня 2022 року

10
Знайомий дезертир живе в Європі
І любить Україну звіддаля.
Від лютого у Кракові гуля,
Блаженствує, як муха у сиропі!..
Його любов – не в серці, а в утробі:
Двох маток ссе відоме всім теля!..
Знайомий дезертир живе в Європі
І любить Україну звіддаля...
Він долари зберіг на автостопі,
Не менше щедра і чужа земля,
Яку, мов рідну, кине опісля...
Зберігши генофонд в своїй особі,
Знайомий дезертир живе в Європі!..
11 травня 2022 року

11
Питають всі, у чому суть життя,
А я малим спитав про сутність смерті...
Учителі мої були відверті:
Вони не знають істин до пуття!
В минуле нам немає вороття –
Як дні прожиті з пам’яті зітерти?
Питають всі, у чому суть життя,
А я малим спитав про сутність смерті!..
А що було б, коли було б знаття?
Чи більше стало б під ногами тверді
Й полегшало б в життєвій круговерті?..
Не вірячи у райське майбуття,
Питають всі, у чому суть життя...
14 травня 2022 року

12
Лунає SOS в молитві до Небес,
Та Небеса продовжують німіти.
Здичавіли без школи вкотре діти,
Бо в нас онлайн – лікнеп або лікбез!..
Від кам’яних сокир почавсь прогрес,
Віки тягнулось людство до освіти.
Лунає SOS в молитві до Небес,
Та Небеса продовжують німіти!..
Немов печерний люд, ждемо чудес,
Але Господь вже вичерпав ліміти,
Як нам про це розказують Завіти...
Зворотний розпочавсь біогенез –
Лунає SOS в молитві до Небес!..
16 травня 2022 року

13
В дитинстві воду пив з семи криниць,
Та вже, мабуть, не питиму ніколи:
Хоч пута обірву й обріжу поли,
Вже біля жодної не ляжу ниць!..
“Як в небі журавель, лови синиць!” –
Напівзабуті настанови школи...
В дитинстві воду пив з семи криниць,
Та вже, мабуть, не питиму ніколи!..
В борні зі злом дотримувавсь границь,
Та став для владців вісником крамоли,
Бо здавна зневажаю всі престоли!..
Та в мріях, грішний, ловлячи жар-птиць,
Живу я воду пив з семи криниць!
18 травня 2022 року

14
Мене Господь, хоч міг, не пожалів,
Бо не відкрив мені Небесну тайну.
Тому-то знаю істину звичайну:
Я – не поет, а тільки бранець слів!..
В Поезії немало королів,
Які її творили сонцесяйну.
Мене ж Господь, хоч міг, не пожалів,
Бо не відкрив мені Небесну тайну.
Хоч надіслав чудових вчителів –
Без них орав би ниву неврожайну!
Від них отримав зливу життєдайну,
Та в ній немає до вершин щаблів:
Мене Господь, хоч міг, не пожалів!
19 травня 2022 року

15
Послухати б героя...
Мертві з живими говорять з дозволу Бога (почуте в дитинстві).
Послухати б героя, що в труні,
А краще – тих, які в мішках зариті,
Побачити б в очах волошки в житі,
Впізнати б всіх, що стліли у вогні...
Як миру ждеш, удвічі довші дні
І дозвіл увижається в блакиті
Послухати героя, що в труні,
А краще – тих, які в мішках зариті.
Новини всі присвячені війні,
Сирени тужать, мов несамовиті.
Чом Бог вседобрий до цієї миті
Не дозволяє грішному мені
Послухати героя, що в труні?..
24 травня 2022 року

16
Дух укріпити маю будь-що-будь,
Бо тільки крок лишився до безодні:
В поту проклав я до вершини сходні,
А нині під ногами каламуть!..
Ще щось комусь пишу “на незабудь”,
Хоча забути можуть вже сьогодні.
Дух укріпити маю будь-що-будь,
Бо тільки крок лишився до безодні!..
Були ще вчора плани на майбуть,
Книжки сприймав за ниви хлібородні,
Та невідомі нам шляхи Господні:
Якщо в грядуще Він не вкаже путь,
Дух укріпити маю будь-що-будь!..
27-28 травня 2022 року

17
Нічна фантазія
Укотре ніч у мене не оспала* –
Полярну зірку не знаходить Віз!..
Малим під Возом тим я спав і ріс,
Та жодна зірка в сад мій не упала.
Не має Всесвіт центру і начала,
Зірок у нього – як в людини сліз!..
Укотре ніч у мене не оспала –
Полярну зірку не знаходить Віз!..
П’ю пил зірок зі спрагою Тантала,
Чумацький Шлях по небу ліг навскіс.
Мажар чумацьких чую скрип коліс:
Сліди в душі орда ще не стоптала!..
Тому і ніч у мене не оспала...
30 травня 2022 року

18
Як відчай стане мужністю в бою,
З ножом я зможу стати проти списа.
А біс шептав: “Вгамуйсь і підкорися:
Хай молоді замінять у строю!..”
Я не дочув. Тому з колін встаю,
Бо йти в полон – це вибір для нарциса:
Як відчай стане мужністю в бою,
З ножом я зможу стати проти списа!..
Цей бій – не бій за місце у Раю,
Я від Небес не ждатиму сюрпризу...
Подолана ще раз душевна криза,
Тож гру з життям закінчу внічию,
Як відчай стане мужністю в бою!..
31 травня 2022 року

19
Дарма спитав про істину Пілат,
Бо не почув і слова від Месії:
Отець небесний спланував події,
Та допити проводив спершу кат!..
Мовчання красномовніше стократ,
Хоча у ньому щось від безнадії.
Дарма спитав про істину Пілат,
Бо не почув і слова від Месії...
Поглянув Він на втомлених солдат,
Які страждають теж від деспотії,
Та нині втіха їм від веремії,
Яку зчинив святенник-плутократ...
Дарма спитав про істину Пілат!..
1 червня 2022 року

** Оспала – байдужа до всього.*

“Тоді ми, усміхнувшись одне до одного, мовчки розпрощалися, щоб знову зустрітися вже в іншому часі”.

Софія МАЙДАНСЬКА

Та я іду крізь спогади до сина...

Здавалось, місто залишалося на тому ж місці і навіть якщо дивитися з лівого берега Прута, як і сто років тому, на його пагорбах вкритих пишною зеленню парків і садів, наче граючись у коцюбабки, весело вигулькували то тут, то там червона дахівка давніх кам’яниць і вкриті патиною бані та шпилі соборів. Лише потрапивши в німотний лабіринт майже безлюдних вуличок старого міста, що подекуди зірвавши бруківку, зусібіч бігли до центру, ще можна було побачити, як на брунатних стінах над і біля входів до крамничок, з-під вапна проступали їхні незнищенні старі назви, коли вони були ще австрійськими, а потім румунськими... Тепер, крім порожніх вітрин, часом заліплених плакатами: “Вперед до комунізму”, “Партия – наш рулевой”, “Пролетарии всех стран, соединяйтесь!”, нічого не привертало увагу, хіба лише черга до хлібного, в очікуванні машини зі свіжими сірими буханцями – “кирпичиками”, з яких і будувався період “розгорнутого соціалізму”...

Була щаслива настільки, наскільки може бути щасливим дитя “страны советов”; я вже навчилася щиросердо обманювати шкільне начальство, включно з комсомольськими ватажками, які заганяли нас до зали на збори комсомолу, де своїм зів’ялим “лопушинням” усі приречено слухали натхненні промови про з’їзди компартії та п’ятирічки, про дикий капіталізм та героїв соціалістичної праці.

Була щаслива, бо нарешті закінчувала восьмий клас середньої школи і готувалася до вступу в музичне училище. Зранку до ночі музика перетікала клепсидрою мого часу, виповнюючи кімнати, подвір’я, город, сад і навіть криницю з кришталево чистою, зимною інтонацією води... А школа, що здавалася “непотопним Титаніком”, зникала десь за обрієм, поринаючи в небуття...

Я готувала складний віртуозний твір А.В’єтана і щонеділі з мамою, (бо зі Садгори до Чернівців мене ще саму не пускали), квапилися до моєї нової вчительки, яка сама ще навчалася заочно в Київській консерваторії. Молода професорка з кожним уроком вселяла дедалі більшу віру в мої власні сили; від її настанов під час гри з рамен спадала скутість, наче з рук хтось зривав ланцюги і вони ставали крильми, що легко обіймали скрипку... Після занять, які часом тривали кілька годин, мене, втомлену і щасливу, мама вела до кав’ярні на лакітки, а потім разом йшли “до кіна”. Тієї неділі нашу променаду перервав несподіваний дощ і, рятуючись від зливи, ми забігли до Головпошти. Після сконцентрованої уваги, що вимагала скрипка, нападала нестримна втіха ледарювання, коли мама ставала моїм двійником і ми удвох ловили ґав. Ба, навіть у цій лункій, австрійській залі, де на той час були чи не єдиними відвідувачами, не вгаваючи знаходили привід для жартів і сміху.

Коли відчинилися масивні вхідні двері, мою увагу привернув худорлявий, високий чоловік в окулярах, що поспіхом заходив до зали. Він раптом, наче в розгубі, зупинився біля дверей і здавалося, завагався... Мама також побачила незнайомця і відразу безтурботний настрій спав з її лиця; обірвавши розмову, застигла в напруженому чеканні. Тим часом чоловік, сповільнивши крок, усміхаючись наближався до нас, достоту, як сновида покрай безодні...

Володимир та Михайло Івасюки

– Одарочко!.. Така несподіванка!..

Мама подала руку і він схопив її, наче остерігаючись небезпеки падіння. Із цієї дивної зустрічі зрозуміла, що невідомця мама давно знає, але тоді навіть забула мене представити – звісно й так зрозуміло – з нею кострубате її чадо... Я одірвала свій знуджений погляд від “Первомайських” листівок на вітрині, коли з розмови почула, що син того пана також скрипаль, дуже талановитий, просто вундеркінд!.. Притисла футляр зі скрипкою до грудей, наче б хто збирався відібрати в мене моє першинство... Мама навіть не сказала, що я також, не на жарт, займаюся музикою і готуюсь до вступу в чернівецьке музичне училище. Натомість вона щиро захоплювалася талантом незнайомого хлопчика, якого ні разу не бачила й не чула. Розмова тепер снувала тільки довкола отого вундеркінда, що з районної кіцманської музичної школи потрапив до Київської музичної десятирічки ім. М. В. Лисенка, до школи обраних...Такою була моя перша зустріч з письменником Михайлом Івасюком.

За якийсь час ми знову зустрілися і здається також на пошті... Складалося враження, що пан Михайло чекав од моєї мами чи то поради, чи порятунку... Я вже навчалася на першому курсі музучилища. Того разу Михайло Івасюк був дуже занепокоєний, бо ще й ще раз переповідав про хворобливий стан свого сина, якому інтернатська муштра була не до снаги: син усе ж творча особистість і правила “інкубаторного” виховання не для його хлопця. Моя мати намагалася переконати: висока академічна школа, що становить основу виконавської культури, вимагає великих фізичних і духовних зусиль, помножених на талант. В стінах Київської спеціальної музичної школи ім. М. В. Лисенка більш ніж пів віку формувалися виконавські школи відомих педагогів, і цим не варто нехтувати...

Та батько гостро відчував стан своєї дитини і вже нічого не могло його переконати; рішення – забрати хлопця зі школи юних геніїв, було остаточним.

Якийсь незбагненний страх і тривога наче пронизували все єство цієї шляхетної, красивої людини. Він раптом почав говорити, що музика — це все ж не головне в житті, треба закласти “матеріальну основу”, треба мати фах, з яким ніколи, навіть при непередбачених, складних життєвих обставинах не пропадеш – а потім вже можна розважатися мистецтвами... Він віддасть свого сина тільки на медицину...

Ніхто, ні моя мама, ні я, що на той час “розважалася” лише мистецтвами, навіть не здогадувалися про мотиви того глибинного страху цього чоловіка, який, наче той вершник з “Вільшаного короля” Й-В.Гете, намагався, попри все, оберегти свого єдиного сина від “царства вертухаїв”... Пізніше, коли не стало видатного письменника Михайла Івасюка, ми з мамою чи не одні з перших були утаємничені в причину і наслідки тієї великої драми, що опекла кригою “Печорлагу” душу молодого поета, щоб назирці супроводжувати його абсурдом соцреалізму і врешті обвитися зашморгом довкола серця його геніального сина.

Вже на спаді літ він розчахне ту страхітливу “скриньку Пандори”, в якій за сімома замками ховав од себе самого, ховав од дітей і заради дітей, усі паскудства “лагерної” системи розвинутого соціалізму, ганебні здобутки якого змушений був пропагувати. Але тепер Михайло Івасюк пише згустками болю, криком нестерпних тортур свої двадцять дві новели-хроніки пекельно безконечних трьох років “ходіння по муках” крижаною пустелею Печори, ходіння у безвихідь неосяжної тайги, звідки “ніхто нікуди не втече..., бо ця дорога веде в ніч, з якої вже немає вороття”.

А тоді, вже розпрощавшись із кіцманським другом дитинства, мама ніяк не могла собі дати раду: що з ним сталося, всі жили дають своїх дітей тільки на музику, і лише глухманів посилають на медицину. Шкода його дитини...

В ті часи єдиним вікном в Європу була академічна музика, Шлях у вільний світ Давида Ойстраха, Леоніда Когана, Мстислава Ростроповича, Святослава Ріхтера, Рудольфа Керера лежав через Чернівці, лежав через сцену Чернівецької філармонії. І ми, малі, усвідомлювали, що нам випала честь і виняткова нагода слухати найбільших музикантів XX століття і спілкуватися з ними. Після кожного з тих концертів у нас виростали крила і віра, що всі ми станемо лауреатами престижних міжнародних конкурсів, треба лише працювати, працювати по 8, 10 годин на добу...

І я вправляла по 8-10 годин, аж поки “Цісарський гостинець” не привів мене до Львівської консерваторії, до класу статечного професора, маєстро Д. Лекгера, де ще на 5 років стала заручницею скрипки. В ці роки жила під знаком українського модерну кінця XIX початку XX століття. Значна частина того сивочолого “югенштілю” працювали в консерваторії: С. Людкевич, М. Колесса, Р. Сімович, А. Кос-Анатольський, Є. Козак і ще здаля, торкнувшись капелюха, гречно віталися з нами – студентками першого курсу. Їхня одежа – крою початку XX століття, подекуди потерта, подекуди філігранно зацирована, не розлучалася з ними, як і час, який вони відобразили у творах празько-галицької композиторської школи...

І саме тоді, на першому курсі консерваторії, нежданно мене понесло у вир поезії, звісно вік – 18 років, також давався в знаки. Я ще ніде й не друкувалася, хіба що відбувся скромний дебют в “Молодому Буковинці” і досить велика добірка віршів у журналі “Вітчизна”. Та цього було достатньо, щоб наша літературна “Нанашка” – Ірина Вільде, ініціювала своєрідний клуб творчої молоді. Коли мені сповістили, що у Львівській Спілці письменників відбудуться літературні читання, де я також маю взяти участь – охопив острах, якого не зазнавала навіть коли грала перед переповненою залою філармонії. Я вчилася грати, а не говорити і мені важко було видушити з себе зайве слово. Прийшовши загодя до ще порожньої зали, знайшла закуток, де не зразу мене могли помітити, і почала гарячково перечитувати вибрані до виступу вірші. У присмерку надвечір’я хтось грав на фортепіано. Зразу не звернула увагу, бо в консерваторії, чи не в кожній вільній шпарині, студенти вправляли на своїх інструментах, а кому ще й пощастить захопити для занять вільну аудиторію – вважався паном над панами. Побачила хлопця, що схилився над клавіатурою і перше, що спало на думку: от пощастило старому, якби й мені вдалось домовитися приходити сюди вправляти...

Коли розпочався вечір, оголосили, що нарешті випала нагода репрезентувати творчість молодих буковинців, яких фортуна занесла до “українського П’ємонту”. На мій подив, цими буковинцями виявилися Володимир Івасюк – саме той хлопець, про якого вперше почула від пана Михайла Івасюка, його батька, в холі чернівецького поштамту, а тепер він скромно підвівся з-за фортепіано, щоб поклонитися присутнім і я, що від несподіванки втратила дар мови... Ми удвох мали представляти “Повнолітніх дітей” Зеленої Буковини... Та скоріше відчувала себе одним із “метеликів на шпильках”, що відчайдушно б’є крильцями та знятися і полетіти крізь відчинене вікно не може...

Це звичайно були милі витівки Дарини Дмитрівни, пані Дарки, Ірини Вільде... Вона любила дивувати своїми екстравагантними несподіванками. Я вже мала нагоду сидіти на білій бараниці, розстеленій на паркеті її вітальні, поряд із самою Господинею дому, Романом Іваничуком, Ніною Бічуєю, Дмитром Герасимчуком, Богданом Стельмахом, Володимиром Яворівським, коли вперше довелося читала свої вірші перед таким добірним товариством і також уперше куштувати оригінальну кишку, начинену кукурудзяною крупою зі салом, яку Нанашка — Ірина Вільде називала “Буковинською святковою”.

Вона знала нас іще дітьми, коли привозила на Буковину “шістдесятників”. Письменниця не раз була в нашому домі – певна, в помешканні родини Івасюків тоді вона також бувала. Знала про нас обох із самого малку, та ми з Володимиром Івасюком не знали одне одного і тепер зустрілися вперше.

Ностальгія за тією дивовижною Буковиною не покидала Ірину Вільде, навіть коли з гіркотою писала: “Але пощо я буду говорити вам про неї, коли ви не тужите за нею...” І навіть в цей незабутній вечір, коли Володимир Івасюк виконував свої, вже відомі на цілу Україну та Союз, твори, і я, ледь живим голосом читала ще нікому не відомі вірші, Ірина Вільде привела нас обох сюди, на острівець української України, “на нашій — не своїй землі”, бо то була тільки її “Червона рута” і “Водограй”, тільки її “мальована скриня”, де віками зберігалися “літа мої, по рочкови сховані” і в цій ситуації, як ніколи розкривалося її ревне, материнське начало: “Бо хто ще, синку, такі гонорові, як ми – Буковинці?!..”

Все, що відбувалося того вечора, так мене приголомшило, що не в стані була ні з ким спілкуватися, так, гейби стан стиснули крайкою, від чого важко дихати. Хтось підвів до Володимира і спитав, чи ми знайомі; не пригадую, що відповіла і чи взагалі подала йому руку – настільки хвилювання збентежило мене...

Тоді ми, усміхнувшись одне до одного, мовчки розпрощалися, щоб знову зустрітися вже в іншому часі – після аварії на Чорнобильській АЕС, на фестивалі “Червона рута-1989”...

Вся ця історія, від самого початку, була сповнена ірреальної містики, неначе надтонка субстанція душі композитора розшукувала мене. Саме весною 1989 року я закінчувала навчання на Вищих літературних курсах, при Московському літературному інституті ім. Горького, як подзвонила мама і сказала, що мене розшукують хлопці з Київської консерваторії, хочуть, щоб я писала якийсь сценарій і просять мого гуртожитського телефона. Якісь хлопці, якийсь іще сценарій?.. Все дуже втаємничене, скидалося майже на виклик до КДБ... Тими хлопцями виявилися Тарас Мельник, Анатолій Калиниченко та Кирило Стеценко. Тарас майже розпачливо кричав у слухавку, щоб я негайно поверталася до Києва, бо є нагальна справа, пов’язана з організацією музичного фестивалю сучасної пісні та популярної музики в Чернівцях і мені треба чимскоріше приступити до написання сценарію. Я здивувалася: чи на той час у Києві не знайшлося жодного іменитого сценариста, що вирішили звернутися до мене, яка ні разу не писала фестивальних сценаріїв. На що Тарас Мельник надав “залізний аргумент”: чи ж я не буковинка, чи ж не патріотка, щоб іще роздумувати – братися за цю відповідальну справу, чи ні...

Був 1989 рік і всі інститути компартійної машини ще функціонували на повну силу. А головна

засада – програмна платформа фестивалю – українська мова, як основа основ національної музичної світобудови; не має бути жодної “русскоязычной” пісні – все нове, свіже, модерне на основі національних пісенних традицій. Як символ відродження цього молодіжного руху має стати національно визначений, абсолютний імператив творчості Володимира Івасюка. Цей фестиваль має відбутися в Чернівцях – жодних сумнівів – писати, чи не писати сценарій, у мене вже не було: я буковинка, вивчала і досліджувала фольклор та етнографію Буковини, писала про Глинницьких музикантів... А ще мені передалося незнищенно живлюще натхнення Володимира Івасюка... І творчий штаб фестивалю зранку до ночі почав працювати у моїй прекрасній комуналці, в Києві, на розі Великої Житомирської та Володимирської, в колишніх апартаментах натхненного молодого подружжя – поета-футуриста Михайля Семенка та артистки театру Березіль Наталії Ужвій, а задовго до них тут був Дитинець із Княжим двором.

Попри все “Червона Рута” відбулася: як на весіллі, цілий тиждень грали Глинницькі музики, вперше з часів Четвертого універсалу, ми саме в Чернівцях, вщерть переповненим стадіоном, разом із Василем Жданкіним заспівали “Ще не вмерла України ні слава ні воля...” і підняли над трибунами вировий вал синьожовтих прапорів, та ще й відродили, замуровану “освободителями”, Криницю пам’яті, (“Турецька криниця” XVI ст.) Про кожен епізод фестивалю, кожен день, кожну мить можна говорити нескінченно... А я згадую “Червону руту” і Володимира, бо він зі своєї високості, усміхаючись, гукав нам: “не цурайтеся, признавайтеся, бо багацько нас є...”

Тепер ми всі жили під знаком “Червоної рути”, сповнені надій та віри...

І саме тоді Михайло Івасюк вирішив нарешті зламати оту “берлінську стіну”, що сам вимурував між собою і своїми, ще довоєнними друзями, що, як і моя мама, повернулися з ГУЛАГу. Фатальне приречення єдиного сина несподівано розв’язало йому руки й здротоване серце.

На той час ми з мамою залишилися самі: наші старенькі вже спочили рядком на рогізнянському цвинтарі, будинок в Садгорі, на Вчительській, нас уже не чекав...

Відтепер щоразу, коли випадала нагода відвідати рідні пенати, я дзвонила на Маяковського, 40/1, – поклонитися шанованій родині пана Михайла Івасюка і кожного разу чула хвилюючу іскорку радості в голосі письменника, який відразу починав запрошувати нас із мамою неодмінно зайти до них. Я обіцяла, настійливо наполягаючи, щоб не завдавали собі клопоту з прийняттям і завжди, коли перед нами відчинялися двері, смаковиті запахи родинного затишку зустрічали нас вже перед порогом...

Попервах кожен із нас не міг позбутися скутості, яку старалися прикрити правилами доброго тону: усміхались і не знаходили слів, як ті, що намагаються порозумітися на забутій мові, що знали колись давно, в дитинстві та, згубивши природу тієї довірливої простоти, втратили її мову... І ще – пильний погляд сина, зі світлин і портретів на стінах – ми відчували його звідусіль, аж переймало подих і навіть, коли точилася бесіда – той погляд не відпускав нас... Тоді пан Михайло запропонував прочитати розділи з віршованої казки про карпатського мольфара-чарівника Тарадуду, над якою саме тоді працював; сухувата поважність університетського професора помалу опадала, як стара кора кримського платана, залишаючи лише вразливу дитячу душу, яка раділа нашій живій реакції на почуте...

Пан Михайло наполягав писати прозу і при кожній нагоді нагадував мені, які широкі політональні можливості мені відкриються, адже достатньо одного мовного артефакту надряпаного десь на стіні середньовічного собору, чи на ламких сторінках літописного часу, щоб розгорнути героїчну сагу, що силою творчої інтуїції та фантазії матеріалізується в художній прозі, тим паче, що саме тут, на Буковині в народній говірці збереглося багато слів, що дійшли до нас із доби князів Ярослава Мудрого і Данила Галицького. “Най пречь ся кажуть” останні сумніви – треба писати прозу. І Михайло Івасюк розповідав про свої історичні романи, які вже вийшли друком та над якими працював. Із цих розмов усе більше устійнювався образ краю, де, як на тому коверці в Три Квітки, з достеменної, живої природи ткався архетип в “Баладі про вершника на білому коні” і в “Лицарі великої любові” з яскраво мілітарним, звитяжним характером, виокремленої особистості, що, як увесь її народ “завжди готова змінити плуг на спис” (Захер Мазох, 1999) і ціла Велика Україна бунтівна і шляхетна, динамічна і погідна, вмістилася в цей смарагдовий міт Буковини.

Я тоді не могла збагнути, а може лише здавалося, що існує щось утаємничене, наче незавершена робота різьбяра, прикрита грубою мішковиною, куди нікому не дозволялося зазирнути і від цієї замкнутості облягала нудьга. Наче ми й не обминали гострих кутів, що стосувалися літератури й культури загалом, але щось невловимо табуйоване, невидимим дамокловим мечем все ж висіло над нами... І це була тема втраченого сина. Ми також втратили двох маминих молодших братчиків. Із раннього дитинства, щойно зіп’явшись на ноги, відчувала в нашому домі богорівний культ мертвих; мене щонеділі водили не в театр, і не на каруселі, а на чернівецький Руський цвинтар, де перед моїми очима повставали з тверді земної скам’янілі від смутку ангели...

І тепер, коли настала мить одкровення та сповіді Михайла Івасюка в “Елегіях для сина”, у мене наче знову, як тоді, коли пішли від нас наші хлопчики – нагло щось обірвалося і вибухнуло: не треба!.. не треба!.. Та вуста, як у тих цвинтарних янголів, скам’яніло німували, а пан Михайло продовжував читати досконалі, доведені до ідеалу сонети:

Зі мною ніч безкрая, горобина –
Погасло сяєво бажань, стремлінь.
Лиш крик стряса замулену глибінь
Душі, безвладної, мов та дитина.
Та я іду крізь спогади до сина,
Розбитий, безпорадний, наче тінь,
Щоби очей небесна голубінь
Пролилась в мене, як весняна днина.
Не йду — пливу на дощці з корабля,
Що став із блискавицями на битву,
Й не мариться на обрії земля,
Й шепочу ім’я сина, як молитву.
Я не прощу собі ніколи того,
Що не зумів умерти замість нього.

Ірен Роздобудько: Світ стає на бік Добра

Відбувся важливий захід на Культурному фронті в Німеччині – відкриття виставки українських художників в Оффенбах Майн. А також культурний форум на підтримку України “Stand With Ukraine”. На ньому зібралися німецькі митці – художники, письменники, меценати і звичайні люди, хто вболіває за долю України і допомагає нам вистояти. Прийшли і наші українські вимушені переселенці (особлива подяка – моїм дорогим читачам, що там були). У зум-спілкуванні взяли участь наш чудовий дизайнер Дмитро Буланов, Юрій Макаров, директор Інституту світової політики Євген Магда, науковці із Запорізького національного університету, зокрема Вікторія Ковпак. Із Німеччини взяли участь режисерка Віра Яковенко і організаторка цього заходу Тетяна Орло-

ва. Допомогу надали компанія IT DevIT, благодійна організація США, що опікується шпиталями в Україні – US Ukrainian Activities. І німецькі друзі Тетяни – меценати і науковці.

Тож насамперед я хотіла подякувати Тетяні. Просто і по-людськи. Вона багато років опікується Запорізьким Арт-Форумом і всіма силами і ресурсами підтримує українських митців.

Опинившись в евакуації, вона написала мені про організацію “арт-платформи” в Німеччині з метою допомоги українській культурі в цей воєнний час. І це попри те, що душа її болить за чоловіка, котрий на фронті.

Я схиляюсь перед такими жінками! Саме такі можуть перевернути світ, двічі обійти екватор заради допомоги іншим.

У даному випадку – українським митцям. Адже Таня організувала друк пластикових постерів для благодійного аукціону, перегляд фільму Віри Яковенко “Подвійний іммельманн” – для німецьких глядачів (про події в Україні 14-го року) і важливу розмову для людей у Німеччині, котрі хочуть знати про Україну більше, а часом і не розуміють, що у нас відбувається...

Мені випало звернутися до німецького глядача. Сказала те, що вважала за потрібне пояснити митцям Німеччини...

А сказала я (приблизно) таке:

Вітаю всіх з Києва!

...У важку для себе годину кожна людина завжди звертається по допомогу.

До Бога, до близької людини, до дальнього сусіда...

Але перед тим, як звернутися, людина, котра має в собі гідність і самоповагу, мусить замислитись над тим, чим вона може віддячити.

І ціна віддяки має бути рівнозначною!

Україна зараз опинилася в ситуації, коли мусить звертатися по допомогу до всього цивілізованого світу. І – до кожної людини в світі – зокрема.

А отже: що ми можемо віддати навзаєм?..

Насправді це не таке складне запитання.

Я б відповіла на нього так: Україна віддає найцінніше – своє життя.

Але за що?

І чому життя України мусить турбувати митців і простих людей в Німеччині, Польщі, Франції, Британії – скрізь? І тим самим виводити спокійне розмірене життя благополучної Європи за межі комфорту? Чому? Що відбувається такого, через що світ стає на допомогу?

Відповідь, як на мене, очевидна: не тільки тому, що ми ось уже дев’ятий рік (а насправді – сторіччями!) боремось за свою свободу і незалежність.

За великим рахунком тому, що Україна стала на боротьбу з абсолютним ЗЛОМ:

- з авторитаризмом
- з диктатурою
- насильством і небаченою, несправедливою жорстокістю

- з геноцидом
- і суцільною безкарністю...

Чи може нормальна людина, а тим більше – творча – сприймати це все, як належне? Чи може лишитися осторонь?

На жаль, мовчання “голосу нації” – митців – часом коштує дуже дорого...

Мабуть, тому ми сьогодні тут.

І нам варто знайти точку єдності і розуміння.

І не стільки серед політиків, як серед людей, котрі складають громадянське суспільство.

Ця точка, як на мене, очевидна: це – людські цінності.

А найбільші людські цінності – життя і свобода.

На сьогодні – це наша ціна, яку ми платимо сповна.

Усі творчі люди, котрі розуміються на людських цінностях і ставлять їх вище за комфорт і амбіції, сьогодні кажуть: зло мусить бути покараним.

Це, як на мене, місія і художників, і письменників, і музикантів – і всіх, хто творить вічне – МИСТЕЦТВО...

Як на мене, світ однозначно мусить бути на боці ДОБРА.

Аби ЗЛО не розповзлося далі! Воно саме по собі ніколи не зупиниться.

Тому я вдячна всі тим, хто нині зібрався в цьому залі. І хто розділяє наш біль.

Хто розуміє і допомагає нам в цій нерівній, але – переможній боротьбі...

На фото: плакати відомих українських художників на вулицях Франкфурта

Аукціон на підтримку України

Митці організували Аукціон, де можна придбати роботу авторів, а зібрані кошти підуть на ЗСУ і реабілітацію дітей, які постраждали внаслідок російської агресії.

Роботи українських художників – це дзеркало подій в Україні.

У благодійному аукціоні #StandWithUkraine беруть участь Нікіта Тітов, Максим Паленко, Соломія Гороб’юк, Олег Білий, Дмитро Буланов, Закентій Горобйов.

Звіт про зібрані кошти буде опубліковано за два тижні.

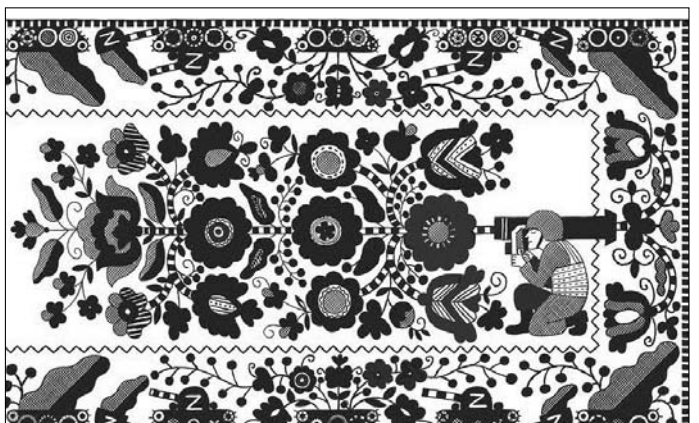

“Кожен із нас повинен задуматися над власними вчинками й думками”.

Гоголь у риштуванні

Надія ОНИЩЕНКО,
членкиня НСЖУ,
директорка Центру гуманітарної співпраці з українською діаспорою Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя

90-й псалом

Їду в машині поряд із водієм, котрий розвозить хліб. Раптом засиренило і забабахкало. Читаю вголос 90-й псалом: “Хто живе під охороною Всевишнього, той під покровом Бога небесного оселиться. Каже він до Господа: “Ти Пристановище, Бог мій і Захист мій, і я уповаю на Нього...” Чоловік років п’ятдесяти прислухається і уважно дивиться на дорогу. Діватися нам нікуди. І я раптом подумала: “Він не стоїть на блокпосту чи в окопі, при ньому немає ніякої зброї, але він ризикує життям, коли розвозить нам хліб. Господи, збережи його в дорозі”. Переповідаю йому розповідь, що її ще в молодості почула від солдата Другої світової війни.

Чоловіків призовного віку зібрали біля військкомату, аби відправити на фронт. До них підійшов старенький дідусь, схожий на іконного Миколая, і сказав: “Хлопці, читайте 90-й псалом”. Деякі заворушилися і перевірили, чи на місці вшитий у білизну листочок з текстом. Інші, очевидно комсомольського виховання, засміялися: “А ми не знаємо”. “Господь підкаже”, – відповів дідусь.

Коли наш комсомолець уперше побачив ворожі танки, він підняв угору руки й закричав: “Господи, 90-й псалом!” Він кричав так щоразу під час небезпеки протягом трьох років війни, і повернувся додому неушкодженим.

Мішок перловки

Мама моєї приятельки померла за пів року до війни. Їй виповнилося 90. Родичі сміялися з її заощадливості. У домі зберігалися мішки з цукром, сіллю, сірниками і перловою крупою, що вона їх поповнювала із залишків пенсії. Повчала дітей, онуків і правнуків: “Нічого не викидайте, війна буде, і вам усе знадобиться”.

Після похорону онук вкинув у багажник авто мішок з перловкою. Він жив у двоповерховому будинку з дружиною і трьома дітьми неподалік від Бучі. Їхнє обійстя охороняв породистий пес, якому він і вирішив згодувати оту крупу.

Коли прийшли кадирівці, чоловік встиг перебратися до сусідів з родиною, псом і... перловкою. Усі вони харчувалися нею п’ять днів, доки не вибралися в безпечне місце.

Круті хлопці

...Підходжу до магазинчика, аби купити хліба собі й сусідам-пенсіонерам, для котрих ця війна вже друга на життєвому шляху. Десь здалеку бабахкає. Група юнаків років 16–17 коментує це матюками. Не стримуюся й кажу тихо: “Наче на диверсантів не схожі, а матюкаєтеся, як москалі. Це їхня, а не українська традиція”. І чую у відповідь: “Вибачте”.

...Громадський транспорт не працював з 24 лютого. Дорога пішки з центру міста до мого будинку займає більше години часу, і ходити мені вже важко. Піднімаю руку, розуміючи, що біля жінки мого віку дорогі авто не зупинятимуться. Раптом різко гальмує саме таке, і молодий водій із зовнішністю голлівудського актора картинно відкриває дверцята й заявляє: “Швидше сідайте, мені чекати ніколи!” “Та я вже ж не така моторна”, – відповідаю і вмощуюся на сидінні з двома пакетами. Кажу, що можу заплатити за проїзд. Чую різке: “Я грошей не беру”. З’ясовується, що Костянтин живе в моєму районі. Що має дев’яносторічну родичку, котра хвалиться запасами сірників, борошна й солі. Молодий чоловік такої стратегії збагнути не може, і я розповідаю йому про мішок перловки.

...Цей автомобіль крутим не назвеш. Чоловік років 45-ти скромно повідомив, що може довезти мене лише до церкви. Дякую за те, що скоротить мою дорогу на три зупинки. Розпитавши, де я живу, сказав: “У мене мало пального, але я довезу вас до школи”. Дорогою поскаржився, що не встиг вивезти родину. “Важко вгадати, де тепер спасенне місце, – кажу йому. – Сусіда мій поселив дружину з дітьми в родичів у Лосинівці. А там уже москалі...”

...Чоловік передпенсійного віку в камуфляжній формі сказав, що довезе мене будь-куди. Почав розмову: “Я в зачистці в навколишніх селах. Заходимо в одну хату з виваленими дверима і бачимо двоє застрелених людей – жінки років під п’ятдесят і трирічного хлопчика. Чуємо з погреба якісь голоси. Заглядаємо і бачимо п’янезних кацапів, котрі жирують запасами вбитої власниці будинку... Вони навіть не зрозуміли, хто ми, і почали вимагати самогону...”

У всіх попутників, котрі проявили до мене людське милосердя, я запитувала імена й обіцяла молитися за них. Господи, спаси і помилуй Олександра, Владислава, Костянтина, Романа, Ігоря, Анатолія, Віталія.

Карпатський чай

Я замовила улюблені чаї через інтернет-магазин 22 лютого. Із власницею Таїсією домовилися про післяплату на Новій пошті. А 24 лютого поділило світ на людей і росіян. У новому житті вартісними стали нові матеріальні цінності. 27 березня я отримала есемеску від колежанки з Чернігова: “Живемо без тепла, світла, води і хліба”. Щоразу, відрізуючи скибку батона, я зупинялася на думці, чи не забагато я з’їла..?

8 квітня та ж колега радісно повідомила, що в їхньому будинку неподалік від розбомбленого готелю “Україна” вже з’явилося світло і вода, і вони потроху відмиваються і наїдаються. Того ж дня сталася ще одна приємна несподіванка – Нова пошта доставила моє чайне замовлення з Яремчі.

Янгол-охоронець Агнеси Ляшенко

Заслужена майстриня народної творчості чернігівка Агнеса Ляшенко, котру у вересні 2021 року я привітала з вісімдесятип’ятиріччям, за три місяці до війни виставила свої найкращі 26 вишитих бісером ікон у бібліотеці імені Володимира Короленка. Ворожу навалу, бомбардування, технічну, а не питну воду, мужньо переживала разом із добрими сусідами на вулиці Полуботка. Адже це вже була друга війна в її житті. Тоді нею опікувалися батьки. Тепер вона раділа народженню 25 березня в іншому, безпечному місці, другої правнучки.

Коли в місті трохи стихло, пішла в зруйновану бібліотеку і ваннями прибирали на вулиці і в садках, висаджували квіти й розсаду, знаходили тканини для бронежилетів і маскувальних сіток, порожні пляшки для бойових коктейлів. Швидко зорієнтувалися, якої саме допомоги потребують сусіди – старші й молодші. Хтось знаходив і доставляв ліки, інші привозили крупи й макарони, що продавалися не в усіх магазинах. Фермер з неокупованого села привозив під церкву бідони з молоком і роздавав його безкоштовно. Деякі пенсіонери клали гроші, адже пенсію вони отримували вчасно. Знаходилися й такі, що обурювалися, чому лише пів літра і чого батон не гарячий, сварилися в чергах під банками. Можливо, для них це була нормальна психічна реакція на фізичний страх. На них реагували стримано. Хоча одного разу продавчиня сказала: “Жінко, вийдіть з черги, я вас обслуговувати не буду”. Мене ж вразило інше зауваження немолодої пані, а саме: “Кожен із нас повинен задуматися над власними вчинками й думками. Чому ми приваблюємо до себе зло?”

побачила свої ікони в уцілілій залі. Повернувшись з ними додому, почала вишивати Ангела-охоронця, котрий зберіг її, родину і творчий доробок.

Обиватели-патріоти

Третій день війни. Реагуємо на сирени, прислухаємося, з якого боку бабахкає... Вулицею їде на велосипеді немолода жінка. Застерігаю вголос: “Куди ж ви? Яка нагальна потреба вигнала з дому?” Чую: “Теплі речі везу в школу”. Дзвоню сусідці, котра там працює: “Чи знадобиться добротна ватяна ковдра?” Приїхали на велосипеді й забрали. Тероборонців на блокпостах зігрівали валянками, теплою кавою. Знайшлася жінка, яка патрала власних курей і варила для воїнів бульйон. У міський штаб приходили люди і залишали для потреб армії власні автівки з ключами.

Мої сусіди-обиватели, котрі не поважали жодної влади, на вибори не ходили, виявилися справжніми українськими патріотами. Вони власним транспортом розвозили речі, харчі, шини, тканини для маскування, доки вистачало пального.

Ми всі виявилися дуже самоорганізованими. Восьмирічна донька і онука моїх сусідів Ангеліна, помолившись увечері, запитувала старших: “Мені переодягатися до сну чи бути напоготові?” Ми всі готувалися до гіршого, але жили для доброго: у перерві між сиренами і бомбардуваннями прибирали на вулиці і в садках, висаджували квіти й розсаду, знаходили тканини для бронежилетів і маскувальних сіток, порожні пляшки для бойових коктейлів. Швидко зорієнтувалися, якої саме допомоги потребують сусіди – старші й молодші. Хтось знаходив і доставляв ліки, інші привозили крупи й макарони, що продавалися не в усіх магазинах. Фермер з неокупованого села привозив під церкву бідони з молоком і роздавав його безкоштовно. Деякі пенсіонери клали гроші, адже пенсію вони отримували вчасно. Знаходилися й такі, що обурювалися, чому лише пів літра і чого батон не гарячий, сварилися в чергах під банками. Можливо, для них це була нормальна психічна реакція на фізичний страх. На них реагували стримано. Хоча одного разу продавчиня сказала: “Жінко, вийдіть з черги, я вас обслуговувати не буду”. Мене ж вразило інше зауваження немолодої пані, а саме: “Кожен із нас повинен задуматися над власними вчинками й думками. Чому ми приваблюємо до себе зло?”

Про що не написав Гоголь

За всіма подіями спостерігав з висоти літературної величі і пам’ятника Микола Гоголь. Саме в Ніжині, на його інтелектуальній батьківщині, де майбутній письменник навчався в 1821–1828 роках, 4 вересня 1881 року йому поставили перший пам’ятник у світі.

Його людяна натура навряд чи погодилася б з єврейським погромом 1905-го року, організованого в нас російською “Чорною сотнею”, з білогвардійськими нападами 1919-го, з репресивною єжовщиною 1937–1938 років, із нацистськими розстрілами євреїв і підпільників 1943 року, а сьогодні йому соромно за “братній народ”, котрий намагається знищити наш вільнолюбивий козацький дух.

Москалі привласнили російськомовний доробок всесвітньо визнаного письменника, забувши водночас, що українець з Полтавщини Микола Гоголь глибоко поважав українську історію і найкращі твори написав на її ґрунті. Перечитайте...

“Боже великий, єдиний, нам Україну храни...”

21 травня в зимовій церкві Іоанна Богослова, що на вулиці Миколи Гоголя, зібралося багато прихожан. Це було храмове свято на честь Іоанна Златоустого – улюбленого учня Ісуса Христа. Будівлю зведено 1752 року на кошти ніжинського грека Іоанна Тернавіота. Тут правив службу Божу Федір Лисянський – батько одного з керівників навколосвітньої подорожі 1803–1806 років Юрія Лисянського. Недалеко від храму йому встановлено пам’ятник.

Зовсім нещодавно, після перевезення міського архіву, храм передали громаді Православної Церкви України. На першому поверсі ще немає ошатних ікон і навіть вівтар не відгороджений. Але відчутна присутність Бога і його Апостолів у тому, як читають і співають Літургію Іоанна Златоустого.

Після її завершення два тенори і два сопрано урочисто виводять “Боже великий, єдиний, нам Україну храни...”. Коли лунають ці слова, у храм заходить боєць у формі і з автоматом на спині. Він вклонився іконі, поставив свічечку і вийшов, коли ми всі слухали і плакали:

Дай йому волю, дай йому долю,
Дай доброго світу, щастя,
Дай, Боже, народу
І многая, многая літа.

В отакі часи живемо...

Поет з війни

Ігор ЗОЦ

Мій батько Олексій Антонович Зоц (1919–2004) народився в селі Слов’янка Межівського району Дніпропетровщини, але значну частину свого життя провів на Донеччині. Багато часу минуло, як завершив свою педагогічну діяльність і шлях земний, але й досі зустрічаю людей, які пам’ятають свого вчителя.

Доля вберегла

Кілька років тому, коли працював на Донеччині, випадкова попутниця з Малинівки, з якою розговорився дорогою з Костянтинівки до Покровська, і через пів віку пригадала Олексія Антоновича, який викладав німецьку в Ульянівській школі. Він і польську зміг би, адже в останні роки Другої світової був відряджений радянським командуванням до Війська Польського. У складі Першого Білоруського фронту довелося визволяти Польщу і Німеччину, тож мови вивчив.

Доля вберегла батька від ворожої кулі та поранення, а по війні – і від ув’язнення по статті за “антирадянську агітацію”. Було це в Кременці, що на Тернопільщині, де демобілізований офіцер викладав в педагогічному інституті студентам, зокрема і заочникам з числа співробітників НКВС. Останні саме боролися з українським підпіллям, але ніяк не могли його подолати. А от надмірну пильність спецслужбісти виявляли на кожному кроці. І якось один із них запросив свого начальника із викладачем Зоцом “обмити” успішне складання іспиту. І все б нічого, якби Зоц не обмовився в гостях, киваючи на портрет Сталіна на видному місці: “А навіщо ти вождя ще й дома почепив?”. За цю репліку карати не стали, але доповіли по формі, бо ситуація в тих двох була безвихідна: якщо хтось із них змовчить про слова викладача проти Сталіна, інший може донести, що втаїв – а це ще гірше для працівника НКВС.

Батько розповів про це, коли вже розвалювався союз нерушимий, а деталі давнього випадку в Кременці йому прояснили в КДБ Красноармійська, коли він повернувся в район учителювати в часи так званої хрущовської відлиги.

“Мені навіть показали моє “Дєло” з грифом “Хранить вечно” і пояснили, що про націоналістичні погляди таких як Зоц відомо ще в період навчання в Запорізькому педінституті. Вони сказали що наразі питань не мають, але це ж була демонстрація всесилля. Мені чітко дали зрозуміти, що все одно залишаюся в їхніх списках, “вечно”. Тепер можу сказати, що в останній передвоєнний рік, випускний для нашого курсу, когось із наших органи прихопили і він потім божився, що бачив доноси, на підставі яких нас мали заарештувати. Але врятувала ...війна і ми про це дізналися через роки” – зовні без емоцій, якось буденно пролунала тоді ця розповідь в 1990-х.

Більше цієї теми не торкалися, але познайомившись з творчістю свого батька в роки сталінщини, я зрозумів, чому за такими як він наглядали чекісти-кадебісти починаючи ще зі студентських часів. Тоді вживання слова Україна в поезії чи в прозі вже насторожувало “органи”, а палкі зізнання в любові саме до своєї республіки, а не до всього союзу викликали підозри і це могло обернутись звинуваченням у націоналізмі та ув’язненням.

Україні присягнув у 1941-му…

Та в липні 1941-го владі було не до цензури, і 21-річний випускник педінституту після того, як у військкоматі йому й іншим добровольцям наказали чекати своєї черги, патріотично піднесений поет, який зазвичай підписувався Олесь Зоц, написав вірша “Присяга” – клятву на вірність Україні. Автор щиро славить свою Батьківщину: “Я не надивлюсь на твою вроду, земле українська золота”, а “твоїх (Україно) людей з одного слова на краях великої землі впізнаю по їх співучій мові, викоханій шелестом полів”.

А далі рядки, які хвилюють і через прірву років:

Я за тебе в бій іду сьогодні,
За твої блакитні небеса,
За поля і ріки повноводні,
Щоб цвіла в віках твоя краса.
А якщо, порушуючи цілість
Чесної трудящої рідні,
Чи словами, чи неправим ділом
Зраджу я великій стороні,
Небо, під яким родився й виріс,
Каменем на мене упаде,
Хай твоя земля з під мене вирне,
Не пригорне до своїх грудей,
Кожна твоя стежка, Україно,
Хай мене до прірви приведе!

Навіть, якби він не заримував більше жодного слова, тільки за ці рядки його можна називати поетом.

Саме з цим віршем “Присяга”, або “Україні” пов’язаний випадок, про який розповів незабутній побратим батька поет Олесь Жолдак. Він згадує, як у 1943 році під час перепочинку в боях відбувся концерт, організований власними силами:

“Настрій у всіх – святковий, піднесений, адже неподалік, за річкою Міус, вже починалася Україна... Попереду бої жорстокі й криваві, й сам не знаєш, чи пощастить тобі дійти до берегів Дніпра, де залишилися твої батьки, друзі й знайомі... Отож на тому самодіяльному концерті черга дійшла й до мене. Я знав чимало віршів і міг напам’ять прочитати з Костянтина Симонова “Убий німця”, або уривочок з “Василя Тьоркіна”. Та мені раптом спало на думку Запоріжжя, де я навчався в педінституті, й молодіжна газета, в якій працював після того. І я згадав ще й свого друга студентських літ, молодого поета Олеся Зоца, який уже друкував вірші. І я почав читати один із них – звався він “Україні”. Переказувати його російською мовою не було потреби: серед гвардійців і офіцерів було багато українців і кубанців. Той вірш, прочитаний просто неба, схвилював багатьох”.

А ось короткий вірш Зоца без назви, датований 1943 роком:

Вечірні сутінки в долині,
Лісами вкрита далина.
А серце там на Україні,
Тремтить і ниє як струна.
Чи я ще вас побачу знову,
Поля безкраї й отчий дім?
Готовий заплатити кров’ю,
Пройти через вогонь
і дим,
Через оцю зимову хвищу...
Щоб від боїв і болю ран
Там відпочить
на попелищі,
Колись веселого двора.

Друзі, офіцери, поети Олесь Жолдак і Олексій Зоц (праворуч). 1946 р.

Київський поет Олесь Жолдак у своїх спогадах у журналі “Україна” (1995) згадував, як у 1943-му отримав лист од Зоца, де той написав: “В армію я пішов пізніше на шість днів від тебе – мотався по всьому Союзу. В 1941 році під Москвою мені сказав один москвич: “Над тобою світить зоря”, – а через кілька годин його вбили, а я до цих пір живий і цілий...”. А згодом, як пише Жолдак, Олесь Зоц сповістив йому:

“Слово про рідну матір” (вірш М. Рильського) я знаю напам’ять; вірш зворушує мене, напевне тому, що я давно не був в Україні. Прости мені за таку підневоленість, але я скажу тобі – хай буду проклятий, якщо я забуду її, її мову і все, що разом складає нашу рідну Матір... (8 листопада 1944 р.).

Він брав участь у визволенні Варшави, в боях на Одері й штурмі Берліна. Був відзначений радянськими і польськими нагородами, зокрема двома срібними орденами “Хрест заслуги”, срібною медаллю “Заслуженим на полі Слави”, медалями “За Варшаву”, “За перемогу і свободу”. Війну закінчив у званні капітана на посаді начальника штабу окремого батальйону внутрішніх військ Польщі. Пропонували поляки залишатися й далі служити, але без України він справді не міг.

Закохував у рідний край

Після п’яти років армії викладав у Кременецькому на Тернопільщині та Старобільському на Луганщині педінститутах, учителював у селищі Шевченко і школах Красноармійського району. Свій трудовий шлях завершив на посаді директора Іванівської середньої школи Межівського району на Дніпропетровщині. У 1976-му ми переїхали до Успенівки Красноармійського району, а в кінці минулого століття я забрав батьків у Донецьк.

Певним чином кочовий спосіб життя моєї родини мав як свої переваги, так і недоліки. Ми мали велике коло добрих знайомих на межі двох областей, а центром цього міні-всесвіту був Красноармійськ, зараз Покровськ. Як мені видається, батька шанували за його освіченість, приязне ставлення до людей, уміння говорити на різні теми і щедро ділитися своїми знаннями. Він намагався не розлучатися з книжками і залучав мене до пізнання світу через українську літературу.

Так уперше від батька я почув про письменника Саву Божка і його трагічну долю, про літературознавця Віктора Іванисенка, який тодішній владі чимось не догодив і був репресований; ще одного неправедно засудженого – поета-лірика Василя Мисика з Новопавлівки на Дніпропетровщині, де ми теж колись жили...

Своїми розповідями про земляків батько закохував мене в наш край. Так дорогою, яку ми долали пішки від нашої Успенівки до станції Удачної, він розказував про уродженця цих місць Марка Желізняка (Залізняка), легендарного фотографа і краєзнавця. На почесному місці в нашій хаті була книжка Івана Шаповала “У пошуках скарбів”, де автор згадує Желізняка і його дружні стосунки з видатним істориком Дмитром Яворницьким. Олексій Антонович ще в радянські часи зробив для мене “Бібліографію желізнякових матеріалів”, де згадуються публікації з різних видань. Тут треба зазначити, що син легендарного фотографа Андрій Маркович, проживаючи на хуторі Новосергіївка, теж був колоритною постаттю, ми були знайомі.

Коли ж випадало разом поїхати до Красноармійська, навідувалися до старовинної будівлі клубу залізничників, де пам’ятна дошка засвідчувала, що тут працював композитор Микола Леонтович – про нього теж батько цікаво розповідав. Згодом той клуб знесли, дошку перенесли на вокзал й іноді здавалося, що автора “Щедрика” не пошанують належно. На щастя, міська влада Покровська останніми роками піднесла композитора на те високе місце, яке він заслужив.

З початком радянської перебудови імена репресованих письменників почали повертатися. Так у 1986-му, після десятиліть забуття, вийшов роман Сави Божка “В степах” і батько привіз його з книгарні з такою втіхою, наче це був його власний твір. А через десяток років цей раритетний примірник домашньої бібліотеки я віддав письменнику Івану Костирі, який починав працювати над книгою “Межівська сторона”. До слова, Іван Сергійович кілька разів зустрічався з батьком уже в Донецьку і написав про нього в своїй останній книзі по-земляцьки і по-родинному тепло.

“Сивий-сивий, аж до білизни снігу, з розумними очима, він відкривав мені буденну правду про людей пера, чесно говорив, хто з них справжній талант, а хто просто бере великою посидючістю. І що головне, згодом все підтвердилося”, – цитує Костиря розповідь про Зоца Михайла Пудли в газеті “Червона зірка”.

У 1998-му році мені вдалося видати збірочку поезій Олеся (Олексія) Зоца “Я гордий предками моїми” і втішений цією несподіваною подією автор доручив мені надіслати книжечки своїм побратимам, попередньо надписавши побажання. Було радісно і водночас сумно.

Батько мав літературний хист, у головному письменницькому журналі “Вітчизна” в 1946 році надрукували його оповідання “Шотландська застольна”, яке потім озвучили на українському радіо. Проте далі не пішло, а до поезії після війни уже не повертався. Деякий час працював у газетах “Вечірній Київ” і “Червоний гірник” (Кривий Ріг), але журналістику залишив. Натомість до цієї професії підштовхнув сина і виправляв мої перші замітки до газети “Маяк”, робив вирізки моїх нарисів про відомих людей краю з газети “Радянська Донеччина”, де я почав працювати в 1985 році. Батько радів з подальших успіхів, особливо коли обрали мене головредом, і обласна “Донеччина” стала українською за змістом.

А ще він підохочував спробувати себе в короткій прозі і розповідав про реальних героїв, яких можна було б змалювати. Наприклад, написати про колишнього військового льотчика, якого “списали” з великої авіації, але він не міг прожити без неба і через колишніх однополчан, а нині високих партійних начальників, “пробив” маршрут з Донецького аеропорту до одного із населених пунктів у Великоновосілківському районі, і літав туди й назад на “кукурузнику” з пасажирами. Це здавалося неймовірним, але коли я пізніше познайомився з оперативниками в Донецькому аеропорту, один із них підтвердив – було саме так, як мені батько розповів. Тільки той екзотичний літній маршрут незабаром прикрили, бо в найвищих сферах вирішили, що все-таки “не положено”.

В останні роки життя батька і матері ми не так уже й багато спілкувалися, хоча жили вони в сусідньому кварталі, треба тільки Київський проспект перейти, ближче до шахти імені Засядька. Тепер у мене з’явилося безліч тем для розмови з батьками, але їх немає. У квітні 2004-го пішов за вічну межу батько, а в січні 2008-го мама Параска Тарасівна. Згадуючи їх щодень, я не можу позбутися думки, що вони б певно не пережили цієї війни, яка в 2014 році накрила їхні могилки на цвинтарі біля Донецького аеропорту і перетворила на такі собі пам’ятники невідомому солдату. Вигнанцеві з рідного дому, мені залишається тільки молитися за упокій їхніх українських душ.

“Її ілюстрації допомагають побачити в звичному – незвичайне, в буденному – виняткове”.

Сучасний мистецький поступ художниці-ілюстраторки Оксани Тернавської

Марія ПОРОХ,
членкиня Клубу інтелігенції
ім. І. Пелипейка
та РО “Просвіта”, м. Косів

Кожний із нас, згадуючи улюблені прочитані книги, згадує авторів, але рідко може пригадати, хто їх проілюстрував, хоча образи героїв, які схвилювали і сподобалися, залишаються з нами назавжди. Як і моє покоління, в юності я виростала на класиці – на Котляревському, Шевченкові, Франкові, Лесі Українці, Коцюбинському…

Нещодавно мене вразили неймовірно сучасні чудові ілюстрації до твору Івана Котляревського “Енеїда”, виконані київською художницею Оксаною Тернавською, яка сьогодні є героїнею моєї розповіді.

Її ім’я може бути вам незнайоме, а даремно, бо, думаю, що її роботи прикрасять бібліотеку найвибагливішого читача. Переглядаючи роботи мисткині, мовби потрапляєш у новий світ давньої чарівної міфологічної казки українського народу. Перед нами, як живі, постають Еней, Дідона, боги з Олімпу, майстерно вимальовані пензлем персонажі, які знайомі з дитинства кожному українцеві. Славнозвісний український художник Роман Свередюк зазначає: “Унікальне видання “Енеїда” Івана Котляревського оформлене сотнею ілюстрацій (із них 42 повношпальтові) художниці Оксани Тернавської, яка працювала над ними три роки, сполучала малюнок від руки з комп’ютерною графікою. Вдало поєднані давньогрецький стиль з українським бароко на малюнках створюють враження, наче ви дивитесь яскравий фільм”.

Про обдарування і творчі здобутки Оксани Тернавської знають лише її рідні, друзі, колеги та знайомі. Ім’я ілюстраторки маловідоме широкому загалу. У художниці чимало робіт, але вона наділена простотою і скромністю, не переймається саморекламою, і тому про неї мало хто знає. Про це говорить і сама мисткиня: “А ілюстрації викладати мені не цікаво – зробила й забула. Бо інколи завершена робота з часом виглядає мені якось криво, не цікаво і просто дратує, а переробити вже не можна, бо надруковано і пішло жити своїм життям. А я проста людина, і час від часу потребую відпочинку, переключаюсь на щось інше, потім знову повертаюсь”.

...Окреслимо кілька скупих, але основних штрихів до життєпису художниці.

Народилася Оксана Тернавська 2 червня 1964 року в Києві. Батько – доктор фізико-математичних наук, провідний науковий співробітник Інституту фізики напівпровідників ім. В. Є. Лашкарьова НАН України, мати – інженер технічного обслуговування та зв’язку. З любов’ю О. Тернавська розповідає про своїх батьків, які, не маючи безпосереднього стосунку до образотворчого мистецтва, були наділені неабиякими мистецькими та акторськими здібностями. Мама все життя, починаючи зі школи, брала участь у художній самодіяльності, дуже гарно співала. Батько Іван Павлович читав так, зображуючи читане в персонах, що це викликало неабиякий захват слухачів.

З дитинства Оксанка малювала, щось вигадувала, ліпила-конструювала дивних тварин та істот з глини, пластиліну, гілля, пір’я (іноді з роздертої подушки), клаптика скатертини, шпалери та ін., за що бувало отримувала від батьків по заслузі, хоча і намагалася довести, що та чи та сировина їй конче була потрібна, бо мистецтво, як і зазвичай, вимагає жертв.

Після закінчення Київської середньої школи № 200 навчалась в Київському художньо-промисловому технікумі (1981–1984 рр., художнє оформлення, зараз це Київський державний інститут декоративно-прикладного мистецтва імені Михайла Бойчука), в Київському політехнічному інституті (1990, книжкова графіка). Займалась живописом, розробкою логотипів, фірмових знаків, макетів обкладинок книжок, ілюструванням та макетуванням видань, листівок, марок, конвертів, буклетів), “Корбуш”, “Рідна мова”.

У її творчому доробку майстерно проілюстровані такі видання: “Журавлиний край: Мандрівка в минуле за легендами та переказами” Оксани Данилевської (в-во “АСК”, 1998), “Магічна книга” Неза і Лани Світлих (в-во “Махаон Україна”, 2006), “Українські народні віршики” (в-во “Аконіт”, 2007), “Есе Хомо” (казка для дорослих) Сергія Ніколенка (в-во “Теза”, 2007), “Скляна, олов’яна, дерев’яна” Катерини Медведєвої (в-во “Теза”, 2007), “Чорнильне серце” Корнелії Функе (в-во “Теза”, 2009–2010), “Енеїда” Івана Котляревського (в-во “Корбуш”, 2011), “Руслан і Людмила” – переказ поеми Пушкіна Вітольда Фокіна (в-во “Фоліо”, 2015), “Тисяча та одна ніч” (в-во “Корбуш”, 2016), “Таємний сад” Френсиса Бернета (в-во “Рідна мова”, 2017), “Украинские повести” Миколи Гоголя (в-во “Корбуш”, 2017, “Наталка Полтавка”, “Москаль-чарівник” (п’єси) Івана Котляревського (в-во “Корбуш”, 2020), “Кругом світу за 80 днів” Жуля Верна (в-во “Рідна мова”, 2022, готується до друку).

Про кожну із цих робіт Оксана може розповісти окрему історію, бо кожна з них народилася не випадково, а ілюструє вона лише те, що їй подобається, цікаве та близьке.

Більшого стимулу до ілюстраторської роботи додав випадок, про який розповідає сама О. Тернавська: “...Енеїда” Котляревського стала знаковим твором ще з дитинства. Мій батько, Іван Павлович Жадько, був закоханий в неї, знав її майже напам’ять, чудово декламував, робив дотепні коментарі. І якби він був живий, то для мене кращого критика і експерта годі було б шукати. Я запам’ятала один випадок, коли була ще зовсім малою. Якось, на батьківщині батька, – а це давнє козацьке зимів’я 17 століття – село Мар’янське на Дніпропетровщині зі своїми традиціями, цікавою історією, своєю особливою кухнею (до речі, засновником цього зимів’я був мій пращур – козацький сотник на прізвисько Прощорада, бо був дуже цікавий до всього і часто питав: “Про що рада?”. Ми святкували Різдво у бабусиній хаті. Зібралось багато родичів, друзів. Біля печі при свічках батько читав Гоголя, уривки з “Енеїди”, навіть не читав, – грав настільки емоційно і віртуозно перевтілюючись в образи, що регіт стояв на всю вулицю, і до хати заходили все нові і нові слухачі. “Енеїда” запам’яталась на все життя. Батько був знайомий з Анатолієм Базилевичем, захоплювався його ілюстраціями. Якось восени 2006 року я потрапила на виставку, присвячену пам’яті Базилевича, що проходила в музеї Книги та Друкарства у Лаврі. Там були представлені, окрім ілюстрацій, що увійшли до видання, підготовчі малюнки, ескізи, цікаві пошуки образів, одним словом – колосальна робота, яка стала підґрунтям для створення всім відомих ілюстрацій.

Враження від всього цього було неймовірне, і коли рівно через рік потому мені запропонували ілюструвати “Енеїду” для подарункового видання, я навіть дещо розгубилась, але сприйняла це як знак долі. І хоча, начебто раніше не задумувалась над тим, як, в якому стилі можна було б зробити книгу, мабуть, підсвідомо у моїй голові вже йшла робота і пошук. Бо коли почала робити перші ескізи до ілюстрацій, все почало швидко ставати на свої місця. А коли показала перші ескізи видавцеві, то виявилось, що наші погляди на бачення сучасного оформлення книги майже цілком співпадають. І це знову був знак – треба братися за роботу.

Хотілося зробити щось універсальне, синтезувати декілька стилів, але так, щоб це поєднання було гармонійним і відповідало духові “Енеїди”. Театральність декорацій, гротескний настрій вертепу хотілось поєднати з бароко, вікторіанським і фентезійним стилем. Можливо, якщо б я зараз знову взялась ілюструвати “Енеїду”, то книжка була б зовсім іншою, але що зроблено, те зроблено. На запитання, чому зроблено саме так, а не інакше, я не можу відповісти “я так бачу”. Бо енеїдівські образи бачаться мені порізному. Але в процесі підготовчої роботи було вирішено робити книжку саме так, і відповідно, дотримуватись обраної лінії в техніці виконання і тлумаченні образів. Бо скільки людей – стільки можливостей свого бачення, або ще більше”.

Роботи Оксани Тернавської підкріплені знаннями, накопиченими завдяки вивченню наукових та мистецьких робіт, присвячених тому періоду. У мисткині абсолютно живе і соковите художнє відтворення. Її ілюстрації по-сучасному відкрили і особистість Котляревського.

Оксана Тернавська – членкиня Спілки художників України з 2003 року. Учасниця національних та міжнародних виставок, професійних конкурсів і як графік, і як живописець.

Знаковими для неї як учасниці є презентації “Енеїди” Котляревського (в-во “Корбуш”, 2011, Український дім), виставки, присвяченої 220-й річниці першої публікації неперевершеної поеми Івана Котляревського “Енеїда” у Дніпровській Центральній міській бібліотеці (03.05.2018), та іншій, присвяченій творчості та 250-річчю від дня народження І. Котляревського, – “Еней був парубок моторний...” у Національному музеї літератури України (27.09.2019).

Відрадно і те, що О. Тернавська стала ілюстраторкою мультидисциплінарного театрально-художньо-видавничого проєкту “Хлопець хоч куди козак”, завдяки чиїй художній уяві Україна кілька років тому побачила мистецьки оновлену “Енеїду” Івана Петровича. Саме для нього створила нові образи персонажів п’єс “Наталка Полтавка” та “Москаль-чарівник”, які вражають поціновувачів національної культури своїм колоритом.

Докторка філософських наук, професорка кафедри української філософії та культури Київського національного університету імені Тараса Шевченка Наталія Юріївна Кривда, характеризуючи “Енеїду” Івана Котляревського, розповіла про неповторність Оксаниних робіт і про те, як майстрині вдалося вхопити та перенести у сучасний світ промені українського літературного ренесансу від багаття, розпаленого Котляревським. “...Тернавська поринає в стихію необарокового мистецтва. Вона не стримує себе у кольоровій гамі. Помітним є й те, що манері виконання Тернавської притаманні виразність, гротескність, надзвичайна кількість деталей. Її ілюстрації начебто самі промовляють до читачів. Здається, можна лише за її зображеннями спробувати відтворити сюжет. Це не заміна вербального невербальним, це така містична символіка: у костюмах, обладунках лицарів, у деталях, які передають смак життя і розмай відчуттів. Я вважаю, що Тернавська – одна з найцікавіших авторок, які працюють із відтворенням символічних рядів. У класичній науці є такий термін – “символічний капітал”, і Тернавська як художниця абсолютно точно поповнює візуальний символічний капітал нашої культури”.

О. Тернавська – лавреатка премії “Марка року”: марочний блок “Києво-Печерська лавра 950 років” (2001), лавреатка призу імені Георгія Нарбута (найвища нагорода для художників – авторів українських марок, яка щорічно присуджується за найкращий малюнок марки): марочний блок “Шлях з варягів у греки” (2003). Відрадно, що представник СУФН Віктор Могильний вручив їй цю відзнаку на засіданні Редакційно-художньої ради з видання знаків поштової оплати в Україні.

Окрім ілюстраторської та художньої діяльності багато часу присвячує своєму улюбленому хобі – кінології. Мабуть, тому у її стрічці на ФБ фігурують головним чином фото та відео з її улюбленими собаками.

...Ось так, хоч скупими штрихами, але намагаючись не впустити найважливішого, хотілося розповісти про чудову художницю Оксану Тернавську. Її ілюстрації допомагають побачити в звичному – незвичайне, в буденному – виняткове, глибше пізнавати думки і характери літературних персонажів, змальованих талановитим пером майстрів художнього слова.

Доля англійського вундеркінда

Володимир СКРИНЧЕНКО

“Не дотримуйтесь моди – відчувайте її” (Обрі Бердслі)

Він був денді й меломан, а ще й геніальний художник-графік, який не мав ніякої художньої освіти та навіть жодної персональної виставки. Однак феномен його творчості вважають унікальним в історії європейської культури. Цей чаклун графіки – Обрі Бердслі, геніальний англійський художник. Доля відміряла йому усього 25 років життя, серед яких лише п’ять прийшлися на активну творчу роботу у галузі книжкової графіки. Протягом свого не-

Малюнок до драми “Саломея” Оскара Уайльда

довгого творчого життя художник встиг створити більше тисячі ілюстрацій, серед яких дизайн афіш, обкладинки до журналів, театральні програмки та ілюстрації до книжок – “Саломеї” Оскара Уайльда та “Смерті Артура” Томаса Мелорі, які принесли йому всесвітню славу. Глибоке проникнення Бердслі в традиції японської гравюри суттєво сприяло гармонічному поєднанню культур Сходу й Заходу, формуванню образотворчого мистецтва у стилі модерн. Спадковий туберкульоз став на заваді його творчих планів. У серпні цього року відзначається 150-річний ювілей від дня народження видатного митця.

Його зоряний час

Він народився у незаможній родині Вінсента Пола Бердслі і Елен Агнес Піт, яка походила із сім’ї лікарів. Декілька поколінь в сім’ї батька хворіли на туберкульоз, а 1879 року семирічному Обрі поставили аналогічний діагноз. Наприкінці XIX століття ця хвороба вважалася невиліковною, тому кожен день мав стати останнім для хлопчика. Оскільки батько через хворобу не міг мати постійну роботу, то матері Обрі довелося заробляти на життя гувернанткою, викладаючи музику та французьку мову. Згодом дитинство для Обрі та його сестри Мейбл згадувалося як виснажлива боротьба матері із фінансовими проблемами.

У сім’ї рано зрозуміли, що Обрі – вундеркінд. Малювати він почав з чотирьох років, а під впливом матері полюбив французьку і англійську літературу. Завдяки її урокам музики Обрі разом із сестрою набули популярності як піаністи та успішно виступали з концертами – соло та дуетом.

Художній хист Обрі виявився у 10 років, коли він розмальовував кольоровими олівцями меню та запрошення для званих вечорів аристократії. Ці дитячі малюнки стали його першим художнім досягненням, тому що принесли йому перші гонорари, які з гордістю приносив він у свій дім. Отже, це було першим визнанням його таланту.

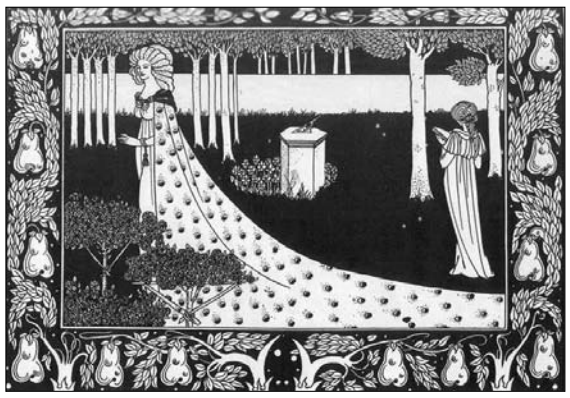

Королева (Томас Мелорі “Смерть Артура”)

Поряд з тим, Обрі цінував свою репутацію бібліофіла: його приваблювали рідкісні видання стародруків, які розшукував він в антикварних крамничках Лондона, та читав в оригіналі давньогрецьких і латинських авторів. У колі його інтересів – література англосаксонського світу – Діккенс, Шекспір, Байрон, Свіфт та Едгар По. Своїх сучасників дивував він прихильністю до казок Японії і до книги Льюїса Керрола про Алісу.

Після школи серед усіх видів мистецтва Бердслі надає перевагу образотворчому. Віднині тільки мистецтво заповнює його життя...

Саме той час став зоряним для юнака, адже його перші роботи отримали схвальну оцінку знаменитого англійського художника Едварда Берн-Джонса, близького до кола прерафаелітів. Це й допомогло невідомому художнику отримати замовлення на оформлення ілюстрацій до середньовічного роману “Смерть Артура” Томаса Мелорі. Згодом Берн-Джонс познайомив юнака з Оскаром Уайльдом, автором п’єси “Саломея”.

Звідти й розпочалася професійна діяльність молодого художника...

Графіка та стиль модерн

Ілюстрації до “Смерті Артура” Мелорі та “Саломеї” Уайльда принесли невідомому художнику всесвітню славу. Напевно, сприяло тому й глибоке проникнення Бердслі в традиції японської гравюри, зокрема у творчість Утагава Хірошіге та Кацусіка Хокусая.

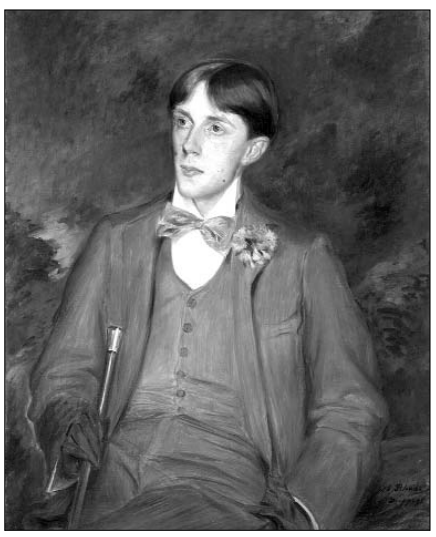

Портрет Обрі Бердслі (Жак-Еміль Бланш, 1895 р.)

Графіка і стала уособленням стилю модерн, а свій творчий метод сформулював митець ось таким чином: фантастичне враження від рисунка можна отримати від віртуозної тонкої лінії поряд з плямами суцільного чорного-білого кольору. Не дивно, що й рисунки його нагадували гравюри на дереві (тобто дереворити). Він не зробив жодної гравюри, проте його паперові аркуші – це рисунки, виконані чорною тушшю на білому фоні. Вражає й технологія його роботи з рисунком, у якому він спочатку робив начерки олівцем, а потім стирав непотрібні лінії резинкою, досягаючи, при цьому, досконалості.

В оформленні “Смерті Артура”, крім схожості із середньовічною книгою, з її орнаментикою та усіма графічними атрибутами, є ще й принципово інший зміст. Бердслі досить вільно, навіть іронічно поводиться з куртуазними героями цього твору, що помітно у граціозних фігурах королеви Джіневри та Ізольди, а також в образі лицаря Ланселота, які більш нагадують йому екстравагантних англійських леді і джентльменів.

Невипадково “Король життя”, як називали Уайльда у вищому світі, запросив Бердслі до праці над п’єсою “Саломея”. Напевно, вони були споріднені душі щодо естетики життя, яких зовсім не засмучували забобони вікторіанської Англії. Мабуть, саме це виявилося найбільш яскраво тому, що історія з Нового Заповіту про ув’язнення та обезглавлювання Іоанна Хрестителя мала сучасну художню інтерпретацію.

Не менш вражають і графічні ілюстрації Бердслі до оповідань Едгара По, лаконізм його рисунка, в яких митець одним розчерком пера досягає найвищої виразності форми.

Наче геніальний драматург розставляє митець своїх маріонеткових героїв у площині рисунка, створюючи, таким чином, театральні мізансцени. Причому, в його рисунках відсутні зайві елементи – лише суттєві, квінтесенція.

Рік 1894-й приніс Бердслі ще й творчий успіх: він став художнім редактором двох літературних журналів декадентського ґатунку – “Жовта книга” (The Yellow Book) і “Савой” (The Savoy). Вже перший номер “Жовтої книги” прикрашала жовта обкладинка у виконанні митця, наче візитна картка цього видання. В цих журналах друкувалося чимало його рисунків, есе та поезій. Завдяки Бердслі, його художній діяльності “Жовта книга” набула надзвичайного впливу на культурне життя Англії.

Однак еротична спрямованість журналу сприяла скандальній його популярності у суспільстві, навіть напруженню, яке мало призвести до вибуху. І ось він настав...

У квітні 1895-го, на піку своєї слави й успіху був заарештований Оскар Уайльд та звинувачений у гомосексуальних стосунках із лордом Альфредом Дугласом, сином маркіза Куінсберрі. За повідомленням репортера, присутнього під час арешту Уайльда, вирушаючи у в’язницю, славетний Оскар взяв із собою крім стека і рукавичок ще й “a yellow book”, тобто книгу жовтого кольору. Проте у газетному сповіщенні, через помилку у друкарні, було зазначено журнал The Yellow Book, що спровокувало суспільний скандал, внаслідок якого обурені натовпи людей атакували офіс видавництва, розбили вщент віконні шибки, вимагаючи заборонити журнал.

Ось так вікторіанська Англія помстилася художнику, який назавжди розстався із журналом та лишився коштів на існування...

Менш відомі рисунки Бердслі до комедії Аристофамна “Лісістрата”, а також до уїдливих сатир Лукіана і Ювенала.

Протягом життя художник чимало хворів та неймовірно багато читав: книги лишались для нього єдиним способом боротьби за життя, а до прочитаного робив ілюстрації. Збереглися його рисунки до “Божественної комедії” Данте, “Манон Леско” абата Прево й “Дами з камеліями” Олександра Дюма-сина, якого митець знав особисто.

Рисунки Бердслі приголомшували сучасників, викликаючи у них суперечливі почуття шаноби й остраху. Напевно, сприяло цьому хворобливе відчуття дисгармонії людини, яка відчуває, що смерть у неї за плечима, і кожен день може стати останнім. Саме цим пояснювали непристойний характер деяких еротичних рисунків Бердслі, його потяг до ненормального, адже геніальність і ненормальність, з точки зору пересічної людини, є поняття ідентичні. У суспільстві розголошувалися брудні чутки щодо його гомосексуальності та навіть сексуальних стосунків із сестрою Мейбл. Однак ніяких доказів про це не було виявлено. Головне, що митець жив і творив свій казковий світ, який ще й досі живе своїм дивовижним життям...

Посмертна доля митця

Останнім прихистком Бердслі у житті став “лимонний рай” Ментона, курортного містечка у Франції. Напевно, Лазурний берег Середземномор’я більш сприяв лікуванню людини, хворої на туберкульоз. Однак, доля була безжалісною до нього: 16 березня 1898 року, у повній свідомості, та у присутності матері й сестри, яким доручив передати свої вітання численним друзям, Обрі Бердслі залишив цей світ. За рік до цього його охопив жах та потяг до релігії: він гірко каявся у своїх непристойних рисунках, а згодом був прийнятий до лона католицької церкви. Від неї він отримав ще рік життя для творчої праці. А потім, вже прикутий до ліжка, художник благав свого друга-видавця Леонарда Смайерса “знищити усі примірники” його рисунків до “Лісістрати”, а також інші непристойні та гравюровані дошки до них. На щастя, це не було виконано. На смерть Бердслі Алджернон Суінберн написав вірш: “Повернись до нас – хоча б у сні...”

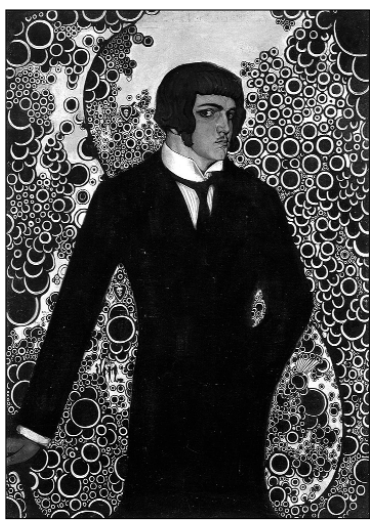

Автопортрет Всеволода Максимовича з панно Національного художнього музею України

Автопортрет Обрі Бердслі

Феномен творчості Бердслі слід вважати унікальним в історії європейської та світової культури. Зокрема, вплив його мистецтва у стилі модерн виявився в культурі Англії, Німеччини та у країнах Центральної Європи, зокрема в Чехії, Польщі та Росії.

Риси модерну у мистецтві графіки утвердилися і в Україні, в творчості художників Георгія Нарбута та Всеволода Максимовича. Творча діяльність Георгія Нарбута розпочиналася у Петербурзі, де брав участь у виставках об’єднання “Світ мистецтва”. Приїздив він і на Україну, де вивчав стародруки, герби українських родів, що дало йому змогу стати відкривачем пам’яток української старовини як естетичного явища. Георгій Нарбут створив власний світ образів і графічний почерк на основі поєднання національних традицій і сучасних художніх явищ. Митець увійшов в історію української культури як творець державного герба і печатки, перших банкнот і поштових марок.

Розквіт творчості Всеволода Максимовича припадає на 1912–1914 рр., коли створив він найвидатніші роботи – величезні панно, в яких відчутно вплив Обрі Бердслі. Нове відкриття самобутньої творчості Максимовича і сплеск інтересу до неї стався завдяки виставці “Перехрестя. Модернізм в Україні, 1910–1930”, що відбулася 2007 року у Нью-Йорку. Мистецька публіка була приголомшена, а всі іменити газети подали рецензії із захопленими оцінками художника. Стаття в “Нью-Йорк Таймс” починалася словами: “Для американської публіки це було відкриття нового генія мистецтва”.

Стиль модерн швидко вийшов з моди, але чимало художників на початку XX століття тривалий час відчували на собі вплив графіки Бердслі, навіть копіювали його творчу манеру. Про мистецтво Обрі Бердслі згадали у 70-ті роки XX століття, на 100-річний ювілей від дня його народження. Напевно, шедеври графіки митця випередили свій час і стали живим символом мистецтва минулого та співзвучні шаленому темпу соціально-економічного прогресу людства XX століття.

“З кожним днем міцніла надія, що зможемо все подолати”.

Київські етюди Лариси Пуханової

У Музеї-майстерні Івана Кавалерідзе (Київ) працює виставка художниці Лариси ПУХАНОВОЇ “Привіт, лівий! Вітаю, правий!”, на якій представлені етюди, створені під час російсько-української війни.

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Мисткиня закінчила Республіканську художню школу імені Тараса Шевченка та Київський державний художній інститут (нині Національна академія образотворчого мистецтва та архітектури України). Член Національної спілки художників України з 1990 року. В її творчому доробку понад сорок персональних виставок. А картини зберігаються у колекціях Національного художнього музею України, Музею історії міста Києва, Музею сучасного мистецтва України, інших містах України та приватних колекціях Німеччини, Ізраїлю, Канади, США, Чехії, Словаччини, Болгарії, Сербії, Чорногорії.

– Зізнаюся, що було дуже неспокійно на серці ще 23 лютого, відчувала, що має статися щось жахливе, – розповіла пані **Лариса**. – Хоча наступного дня було важко повірити в реальність того, що почало відбуватися. Вирішила залишитися у Києві зі своєю старенькою мамою.

У перші дні війни, як і всім, було дуже тяжко. Основна думка – як вижити. Але вже зовсім скоро вирішила повернутися до малювання. Раз на два дні ходила провідувати маму з правого берега Дніпра на лівий через міст Патона. Саме під час цих подорожей і почала знову займатися творчістю.

Перший етюд намалювала 15 березня. Створювала його з великим бажанням, аби наші воїни захистили Київ. Того дня орки бомбили лівий берег столиці. Дуже переживала, що буде знищена краса рідного міста. На етюдах можна побачити, як поступово приходила весна, змінювалася природа, все починало зеленіти.

Малювала правий берег Києва, а в цей час сама перебувала на лівому. Водночас з правого малювала лівий. Паралельно робила світлини цих краєвидів і розміщувала їх разом із етюдами у соціальних мережах. До мене неодноразово підходили люди і дякували за роботу.

Не люблю малювати руїни. Навіть у понівеченому Ірпені намагалася знайти позитив. Щоб передати, що це війна, вирішила ставити на роботах дати. Вийшов своєрідний щоденник.

18 березня малювала пам’ятник Тарасу Шевченку. Хотіла відобразити в ескізах й інші пам’ятники Києва, але, щоб вберегти від бомбардування, їх закрили. Два дні малювала Золоті ворота. Відчувала, що життя продовжується. З кожним днем міцніла надія, що зможемо все подолати. 25 березня було приємно побачити, що на Дніпро повертаються рибалки.

На виставці представлені етюди, створені з 15 березня по 15 травня. Продовжую працювати над цією серією. Пишу з натури лише в сонячну погоду. А якщо йде дощ, то малюю вдома соняхи. Останнім часом створила кілька етюдів з кішками під назвою “Няв, ми з України”. Хочу, аби всі мої роботи приносили людям радість.

Також представила в експозиції дві свої робити з міжнародної виставки, присвяченої ювілею Григорія Сковороди. Ці картини у перші дні війни були в Чернігові. На щастя, збереглися. Також експоную полотно з портретом юного Тараса Шевченка.

Провести виставку в Музеї-майстерні Івана Кавалерідзе мені запропонував директор музею Олександр Юнін. До цього кілька разів брала тут участь у колективних виставках, а персональна – вперше. Музей розташований у самому серці столиці – на Андріївському узвозі. Тут затишна атмосфера, відчувається неповторний дух Києва. Для кожного художника велика честь представляти тут свої роботи.

До речі, це вже моя далеко не перша виставка, присвячена рідному місту. Ще далекого 1983 року з’явилася серія “Київ періоду окупації”. Тривалий час працюю над темою “Київ і кияни”. Роботи з цієї серії представляла в Музеї історії Києва, Музеї Шолом-Алейхема, галереї “Ірена”, на інших виставкових майданчиках столиці. Київ – вічне місто, місце сили! Я його пишу, малюю, люблю. І правий, і лівий береги.

Серед планів – серія “Танці соняхів”, а також цикл робіт, присвячений тваринам під час війни.

– Знаю Ларису Пуханову по багатьох виставкових проєктах у різних музеях Києва, – продовжує розмову директор Музею-майстерні Івана Кавалерідзе, заслужений працівник культури України **Олександр ЮНІН**. – Також вона брала участь у кількох колективних виставках у нашому музеї. Щодня бачив у соціальних мережах її нові етюди, присвячені нашій столиці у дні війни. Ця відважна жінка не побоялася виходити під гуркіт сирен і малювати рідне місто. Мені дуже сподобалися її роботи. Наближався День Києва, і я подумав, що гарним подарунком для киян і гостей нашого міста була б виставка київських етюдів художниці. Вдячний, що вона представила і свої роботи до 300-річчя від дня народження Григорія Сковороди.

Від початку війни наш музей здійснив також низку волонтерських проєктів. Мисткиня Тетяна Родькіна на Андріївському узвозі, 21, провела майстер-клас із мозаїки. Плануємо спільно з пані Тетяною провести аукціон, а виручені кошти підуть на підтримку культури, для підрозділів ЗСУ та Національної гвардії України. Інші митці у стінах нашого музею займаються творчістю, паралельно також збирають кошти для підрозділів Збройних сил України.

Працівники музею проводять майстер-класи з плетіння ляльок (щось схоже на ляльки-мотанки, тільки з москітної сітки). На ці заняття приходять і юні кияни, і люди старшого віку. Разом робимо сердечка, намиста з патріотичним забарвленням. Багато з цих речей вже передали нашим захисникам.

Ще один проєкт має назву “Зграя мистецька”. Його здійснюємо разом з волонтерським рухом “Зграя”. До цієї організації входять різні люди, в тому числі представники мистецьких кіл – художники, реставратори, актори. Наша мета – назбирати кошти на декілька дронів для наших хлопців.

Першою на початку широкомасштабної війни з російськими окупантами була виставка учасників Міжнародного конкурсу “Малюй UA”, яку відкрили у лютому за підтримки Міністерства культури та інформаційної політики України (організатор Тетяна Колісніченко). У подальших планах експозиція робіт відомого київського митця Андрія Кулагіна. Далі – продовження виставки “Малюй UA”, до участі в якій вже зголосилися художники не лише України, а й інших країн.

Підготовлену нами виставку до ювілеїв Григорія Сковороди та Івана Кавалерідзе нині чекають музеї Львова, Дніпра та Одеси. Зацікавилися цим проєктом наші друзі з Великої Британії та Литви. Хочеться, аби цю виставку побачили якомога більше людей як в Україні, так і за кордоном.

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА — 2022

Вартість передплати (з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 66

на 1 місяць 28 грн 14 коп. на півроку 152 грн 84 коп.
на 3 місяці 79 грн 42 коп. на 11 місяців 276 грн 54 коп.

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — Ваша газета!

Засновник:
Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова), Павло МОВЧАН, Микола ТИМОШИК, Георгій ФІЛІПЧУК

Заступник головного редактора з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО
279-39-55

Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК

Коректорка
Олена ГЛУШКО

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК, Володимир ЖИГУН

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”, 04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами — тільки на сторінках газети. Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

4 820095 780016 22023